

*Het Nederlandse erfgoed in
het hedendaagse New York*

Nizozemský odkaz v dnešním New Yorku

Diplomová práce

Samuel Liška

Vedoucí práce: Prof. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

OLOMOUC 2017

Ik verklaar dat ik mijn masterscriptie zelfstandig heb geschreven en alle gebruikte bronnen heb vermeld.

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškeré zdroje, které jsem použil.

V Olomouci, dne 12. prosince 2016

Samuel Liška

Dankbetuiging

Ik wil graag van harte dank betuigen aan mijn begeleider Prof. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt. voor zijn waardevolle adviezen en aanmerkingen die mij hebben geholpen tijdens de bewerking van mijn masterscriptie. Verder wil ik ook van harte dank betuigen aan Jaap Jacobs voor zijn hulp en boeken die hij heeft me gratis gezonden. En verder wil ik ook alle andere mensen die me hebben geholpen voor hun tijd en behulpzaamheid bedanken.

Inhoudsopgave

Dankbetuiging.....	3
Inleiding.....	5
1. Huidige stand van zaken.....	8
2. Hoe alles begon.....	13
3. Hoe alles ging door.....	24
3.1. Geschiedenis van Nieuw-Nederland.....	25
3.1. Helden van Nieuw-Nederland.....	32
4. Nederlandse sporen in New York.....	40
4.1. Nederlandse bezienswaardigheden op en rondom Manhattan.....	41
4.2. De aanwezigheid van het Nederlands in het Amerikaans-Engels.....	43
4.2.1. Invloed van het Nederlands op het Amerikaans-Engels.....	43
4.2.2. Nederlandse benamingen in New York.....	50
4.3. Holland Mania.....	51
4.4. Nederlandse tolerantie in New York.....	53
Conclusie.....	57
Gebruikte literatuur.....	59
Bijlagen.....	61
Anotace.....	68

Inleiding

“De Nederlanders waren laatkomers in de Europese overzeese expansie. De Portugezen en Spanjaarden waren al aan het einde van de vijftiende eeuw actief in Azië en Amerika. De Nederlanders daarentegen waaierden pas honderd jaar later uit over de oceanen. Hun aandacht ging in de eerste plaats uit naar Azië, waar kostbare specerijen te vinden waren. (...) In Noord-Amerika waren weinig Spanjaarden of Portugezen te vinden, maar waren de Engelsen de belangrijkste tegenstanders. Zowel in Virginia als in Massachusetts hadden zich Engelse kolonisten gevestigd. Tussen deze twee koloniën lag een gebied waar de Nederlanders met de Indianen handel dreven in pelterijen, voornamelijk bevervellen. Mede om de handelsbelangen te beschermen werd een kleine vestigingskolonie opgezet: Nieuw-Nederland, het onderwerp van dit boek.”¹

Deze zijn de openingsfragmenten van het boek *Een zegenrijk gewest: Nieuw-Nederland in de zeventiende eeuw* door Jaap Jacobs, een Nederlandse historicus, die hij voor de verkrijging van de graad van Doctor aan de Universiteit te Leiden in 1999 heeft gebruikt. Symbolisch wil ik het fragment ook persoonlijk gebruiken, om mijn masterscriptie in te leiden.

Wall Street, Broadway, Brooklyn, Yankee, cookie, coleslaw of *stoop* – dit zijn alleen voorbeelden van veel meer woorden die vandaag normaal gebruikt worden in het leven van alledaagse New Yorkers. Maar weinig Yankees weten dat deze woorden afkomstig zijn uit de tijd toen Nederland het gebied rond de hedendaagse stad New York beheerste en dat New York in het verleden *Nieuw-Amsterdam* heette. Nieuw-Amsterdam is de naam van de zeventiende-eeuwse nederzetting in de provincie Nieuw-Nederland die aan de oostkust van de huidige Verenigde Staten van Amerika lag. In principe kunnen wij dus zeggen dat de Nederlanders in 1626 de huidige stad New York hebben gesticht. Ook weinig mensen weten dat na enkele conflicten met Engeland de Nederlanders in 1667 Nieuw-Amsterdam voor Suriname ruilden. Natuurlijk was het niet zo eenvoudig en veel meer gebeurde in deze kortdurende Nederlandse nederzetting.

Kort gezegd is het thema van deze masterscriptie om de omvang van het Nederlandse erfgoed in de huidige stad New York te bepalen. Ik moet bekennen dat het idee om de Nederlandse activiteiten in de westerse wereld te onderzoeken niet uit mijn

¹ Jacobs, Jaap. *Een Zegenrijk Gewest: Nieuw-Nederland in De Zeventiende Eeuw*. Amsterdam: Prometheus, 1999. p. 13

hoofd komt, maar ik werd geïnspireerd door Eva Kubátová van de Karelsuniversiteit Praag en absolvente van de Palacký Universiteit in Olomouc, die al jaren bezig is met de conflicten tussen het Spaanse Rijk en de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in het Caribische gebied. Zij had een presentatie over de rusteloze zeventiende eeuw in de Nieuwe Wereld, waarin zij onder andere ook over de toenmalige kolonie van Nieuw-Nederland praatte. Haar presentatie dwong me om over het thema na te denken en ik heb me gerealiseerd dat er volgens mij tijdens onze studie een groot gebrek aan colleges, vakken en informatie over de Nederlandse kolonisatie naar het Westen was. Wij hebben wel over het Oosten, Indonesië, de Verenigde Oost-Indische Compagnie of Zuid-Afrika gesproken. Daarom wil ik iets meer over “het Westen” te weten komen, want het is heel interessant onderwerp dat een verder onderzoek verdient.

In het kader van mijn bachelor studie, heb ik als het tweede vak ook Engels gestudeerd. Deze werkelijkheid heeft ten gevolge dat het onderwerp me ook vanuit het Engelse standpunt interesseert. De Nederlandse aanwezigheid in de Nieuwe Wereld, of beter gezegd in het Noord-Amerika, was relatief kort maar toch zijn de relikten ervan duidelijk zichtbaar in duizenden pagina's van alle soorten documenten, overeenkomsten, vonnissen, verslagen en andere schriftelijke artefacten. Deze artefacten kunnen ons alleen helpen om het reële erfgoed van de Nederlandse tijden te bepalen. Het is een ongelooflijk interessant onderwerp die met zekerheid waard van dieper onderzoek is.

De scriptie is in vier hoofdstukken verdeeld. In het eerste hoofdstuk onderzoek ik de huidige stand van zaken. Wat zijn de moderne pogingen om de Nederlandse geschiedenis in New York te herinneren? Is er belangstelling van het publiek in dit onderwerp? Op deze vragen probeer ik de antwoorden in het eerste hoofdstuk te geven. Het tweede en derde hoofdstuk gaan dan over de geschiedenis van de kolonie Nieuw-Amsterdam. Ik probeer de meest belangrijke gebeurtenissen te kiezen, die volgens mij de natuur van de kolonie konden beïnvloeden. Het vierde hoofdstuk gaat over de Nederlandse sporen in New York. Ik heb besloten om alleen vier aspecten ervan te onderzoeken: 1. de fysische sporen en bezienswaardigheden op Manhattten, die iets met de Nederlandse geschiedenis hebben te maken; 2. de invloed van het Nederlands en van de Nederlandse aanwezigheid in Amerika op het Amerikaans-Engels; 3. Ik vermeld beknopt een periode die bekend als *Holland Mania* is; 4. Ik schrijf kort essay over de Nederlandse tolerantie in New York.

Het doel van mijn scriptie is om meer over de onbekende Nederlandse activiteiten te weten komen en ik, als de student van het Nederlands maar ook als de voormalige student van het Engels, het historische tijdperk die beide landen omvat te onderzoeken. Volgens mijn inschat zijn er waarschijnlijk geen boeken die expliciet het Nederlandse erfgoed, alle bei het materiele en niet-materiele, in New York vermelden of die over de verschillen tussen de twee kolonies praten. Het onderwerp van deze scriptie is breed en kan uit meer aspecten onderzocht worden maar deze scriptie zal min of meer een algemeen overzicht van de kortdurende kolonie van Nieuw-Amsterdam geven en verder het culturele, architectonische, taal- (geografische en andere benamingen) en religieuze aspecten uitleggen. Ik probeer om volgens mij de meest belangrijke gebeurtenissen en feiten te vermelden, die volgens mij de grootste invloed op de ontwikkeling van de kolonie konden hebben.

1. Huidige stand van zaken

Dit thema is eigenlijk een verhaal in een verhaal. Normaal hebben verhalen een chronologische loop maar, zoals ik het zie, begint het eerste verhaal in dit geval in 1973, toen het tweede verhaal werd ontdekt.

Voor mij is het onbegrijpelijk dat bijna alles dat wij nu over Nieuw-Nederland weten, het werk is van alleen één man – dr. Charles Gehring, vertaler, historicus maar vooral een specialist in het zeventiende-eeuwse Nederlands en de held van het eerste verhaal. Hij heeft al meer dan veertig jaren van zijn leven besteed aan het vertalen van ongeveer twaalf duizend pagina's over de kolonie uit het Nederlands van de zeventiende eeuw. Hij begon in 1973, wanneer hij als vijfendertigjarige man voor de eerste keer kwam in het archief van de New York State Library. Men wist wel dat er documenten in de bibliotheek zijn, maar er waren enkele redenen waarom er geen eerder begin van het vertalen was. Ten eerste was er blijkbaar geen interesse van het publiek om zo'n groot project te beginnen, voor velen was het een lang vergeten, niet belangrijk deel van de geschiedenis, of alleen een voetnoot in de geschiedenis; Ten tweede is er een groot gebrek van vertalers uit het zeventiende-eeuwse Nederlands (*“wat over het algemeen een erg obscuur onderwerp gevonden wordt”*²) en ten derde als ze al een dergelijke vertaler konden vinden, was er niet genoeg geld om dit groot project te financieren. Maar als wij later in deze scriptie zullen zien, was dit niet het begin van de interesse voor dit onderwerp.

Peter Christoph, de toenmalige beheerder van de historische handschriften in de bibliotheek, had geluk:

Uiteindelijk kwam Christoph in contact met een invloedrijke Amerikaan van Nederlandse afkomst, een gepensioneerde brigadegeneraal met de voortreffelijke naam Cortlandt van Rensselaer Schuyler. Kort daarvoor had generaal Schuyler voor zijn vriend gouverneur Nelson Rockefeller in Albany toezicht gehouden op de bouw van het Empire State Plaza, het centrale complex van het bestuur van de staat. Schuyler belde Rockefeller, die niet meer aan het bewind was en op het punt stond om door Gerald Ford aangesteld te worden als vicepresident. Rockefeller pleegde enkele telefoontjes en er kwam een kleine hoeveelheid geld vrij om een begin te maken met het project. (Shorto 2004:12)

² Shorto, Russell, en Edzard Krol. *Nieuw-Amsterdam: Eiland in Het Hart Van De Wereld*. Amsterdam: Forum, 2004. p. 11

Dan belde hij dr. Gehring die op zoek was naar een baan na het afmaken van zijn proefschrift en in 1974 kon Gehring aan het werk. Het project werd *New Netherland Project* genoemd en alle documenten die tot nu zijn vertaald, zijn online bereikbaar.

Maar jammer genoeg voor hen moesten de documenten bijna 30 jaar wachten op de belangstelling van het publiek, op een andere heer, Russell Shorto. Hij is een Amerikaanse auteur, journalist en ook beetje een historicus, het meest bekend om zijn boek *Nieuw-Amsterdam: Eiland in Het Hart Van De Wereld*, dat in 2004 werd uitgegeven en voor mij is hij de andere held in het eerste verhaal. Hij en dr. Gehring ontmoetten elkaar in 2000, en hun samenwerking bracht ons het al vermelde boek. Het lijkt me alsof Russell Shorto het extroverte gezicht van het project is, en dr. Gehring de hardwerkende persoon op de achtergrond is. Ik zeg dat omdat er bijna geen informatie op het internet over dr. Gehring is, alleen over zijn werk. Dus wat dr. Gehring uit het zeventiende-eeuwse Nederlands naar het vak-Engels heeft vertaald, heeft Russell Shorto vertaald naar het alledaagse algemene Engels. Het boek is heel makkelijk leesbaar, en ik was eigenlijk treurig toen het boek aan het eind kwam, ik wilde niet dit verhaal te eindigen. Ik moet hier vermelden dat het lijkt alsof er een conflict tussen deze twee figuren was. Ik heb een lezing door dr. Gehring gezien waar hij opmerkingen over het boek van Russell Shorto maakt en hij leek niet gelukkig te zijn met de journalistische aanpak van hem. Hij zei dat hij niet het eens met alles wat Shorto schreef is, omdat Shorto zijn eigen interpretaties maakte. Helaas is er geen toegankelijke informatie over waar het conflict precies over gaat. Dus misschien wat Shorto toevoegde in de aantrekkelijkheid en begrijpelijkheid van het verhaal, moest hij aan de historische nauwkeurigheid ontnemen. Maar het verandert niet het feit dat het een heel interessant boek is, ook al is het een historisch boek. Dit boek wekte de echte belangstelling over het onderwerp in mij en het maakte mijn werk veel plezieriger.

De activiteiten van dr. Gehring zijn niet de eerste pogingen om deze waardevolle documenten te vertalen:

In 1820 komt een halfblinde Nederlander, met een zwakke beheersing van het Engels, aanzetten met een uiterst gebrekkige handgeschreven vertaling – die vervolgens in 1911 in vlammen opging bij de beroemde brand die de State Library in New York in as legde. Aan het begin van de twintigste eeuw ondernam een uitmuntende vertaler een poging om het gehele pakket documenten te vertalen, maar bij dezelfde brand ging twee jaar vertaalwerk verloren. De vertaler stortte in en maakte zijn klus uiteindelijk niet af. (Shorto 2004:13)

Het is alsof de geschiedenis wilde dat alleen dr. Gehring de complete vertaling van deze documenten kon maken.

Aan het begin was er dus het al genoemde *New Netherland Project* en nu zijn er meer organisaties die bezig zijn met het onderzoek en het vinden van sponsoring van het vertalen en het uitgeven van de documenten. Dus in het jaar 1986 werd er een nieuwe organisatie *New Netherland Institute* opgericht. Het is een onafhankelijk, non-profit en niet-gouvernementele organisatie die het onderzoek al jaren ondersteunt. Dit instituut is ook verantwoordelijk voor *New Netherland Research Center*, dat aan de New York State Research Library is verbonden.³ Het biedt een permanente plaats waar studenten, geleerden en onderzoekers uit over de hele wereld de vroegtijdige Nederlandse koloniale handschriften en andere gerelateerde boeken en documenten kunnen bereiken.⁴ In het jaar 2009 bezochten Willem-Alexander, destijds nog kroonprins der Nederlanden, en zijn echtgenote prinses Máxima Albany om het New Netherland Research Center te openen en te helpen met een driejarige subsidie voor het New Netherland Institute.

Het bezoek van de Koninklijke familie was niet toevallig gepland voor het jaar 2009. Het jaar 2009 was al het 400^e jubileum van de ontdekking van het gebied waar de huidige stad van New York ligt. Het 400^e jubileum van de scheepvaart van de Engelsman Henry Hudson in dienst van de Vereenigde Oostindische Compagnie om een westelijke weg naar Azië te vinden. Hij met zijn bemanning voeren langs de kust van Staten Eylandt en ze ook maakte een ronde langs het huidige Brooklyn of de kust van New Jersey. Zoals wij weten, vond hij de rivier en de rivier waarover hij probeerde om door het binnenland naar Azië te varen werd genoemd naar hem. De ontdekking van dit gebied kunnen wij beschouwen als het begin van de Nederlandse aanwezigheid in Amerika maar ook als het begin van de huidige stad New York.

Dus gedurende het hele jaar 2009 werden er allerlei evenementen, tentoonstellingen, exposities of lezingen door zowel Amerikanen als Nederlanders georganiseerd. De festiviteiten begonnen op 28 januari in New York City met de toenmalige burgemeester Michael Bloomberg, de toenmalige burgemeester van Amsterdam Job Cohen en de toenmalige staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans. Het hoogtepunt van de festiviteiten was dan het bezoek van Willem-Alexander en

³ URL: <http://www.newnetherlandinstitute.org/> (<http://www.newnetherlandinstitute.org/about-nni/>) [10.1.2016]

⁴ URL: <http://www.nysed.gov/> (<http://www.nysl.nysed.gov/newnetherland/index.html>) [10.1.2016]

Máxima tijdens de *NY400 Week* van 8 tot 13 september. Honderdduizenden New Yorkers en bezoekers konden tijdens de *NY400 Week* onder andere genieten van festivals, bootraces, dansfeesten, gratis fiets verhuren, museum exposities, en andere activiteiten op land of op zee. Aan de andere kant van de Atlantische Oceaan opende de toenmalige koningin Beatrix het jubileumjaar in maart in Keukenhof met de bloementoonstelling met het thema *USA, New Amsterdam: New York, 400*.⁵ Nederland gaf ook zilveren 5-euro gedenkmunten uit met de huidige kaart van Manhattan aan de ene kant en de kaart van Manhattan van 400 jaar geleden aan de andere kant. Tijdens de *NY400 Week* was er ook een conferentie van Amerikaanse en Nederlandse business leiders, experts in ingenieurswetenschappen, planning en milieuthema's H209 waar er werd besproken hoe wij de waterbedreigingen van vandaag kunnen behandelen. Dit jaar was ook vruchtbaar in verband met nieuwe boeken over dit onderwerp of historische boeken en artikels maar ook reisgidsen: "*De vele festiviteiten rond NY400 vormden een inspiratiebron voor meer dan dertig Engelstalige publicaties over de geschiedenis van de Amerikaans-Nederlandse betrekkingen.*"⁶

Ik wil hier ook een curiositeit vermelden. Er is een groot aantal organisaties, instituten of groepen die met het organiseren van alle soorten van evenementen die gerelateerd met de Nederlandse geschiedenis van New York bezig waren of zijn of instituties die proberen om de Amerikaan-Nederlandse relaties ondersteunen. Maar er is één die interessant is met zijn oriëntatie en die al naar de toekomst van dit jubileum kijkt. Een vroeger *Henry Hudson 400*, die na de succesvolle evenementen in het jubileumjaar 2009 is herdoopt tot *Henry Hudson 500*:

*Het parool in 2009 was: dit is géén eenmalige viering, maar een katalysator voor toekomstige activiteiten en samenwerking in het kader van onze kernwaarden: vrijheid, handelsgeest en diversiteit. Daarom werd de stichting in 2010 omgedoopt van Henry Hudson 400 tot Henry Hudson 500 – nog maar 95 jaar te gaan!*⁷

⁵ URL: <http://www.eo.nl/home/> (<http://www.eo.nl/blauwbloed/artikel-detail/koningin-beatrix-opent-60ste-editie-keukenhof-1/>) [11.1. 2016]

⁶ Scheltema, Gajus, and Heleen Westerhuijs. *Nederlands New York: Een Reisgids Naar Het Erfgoed Van Nieuw Nederland: New York City, Hudson Valley, New Jersey, En Delaware*. Haarlem: Mension, 2012. p. 10.

⁷ URL: <http://www.henryhudson500.com/> (http://www.henryhudson500.com/?page_id=222) [13.1.2016]

Deze stichting is nu bezig met bijvoorbeeld het organiseren van een verlichte wandeling door Manhattan, waar kunnen bezoekers ontmoeten de helden van het verhaal van Nieuw Nederland. Deze eerste kolonisten komen tot leven door het middel van projecties en hologrammen. Dus het zal mogelijk zijn om alle belangrijke figuren te ontmoeten, die ook ik zal in mijn scriptie meerdere keren vermelden, bijvoorbeeld Henry Hudson, Catalina Tricot, een slaaf Manuel, Griet Reyniers, Adriaen van der Donck of Peter Stuyvesant, en luisteren naar hun interessante verhalen.

Het jaar 2009 heeft dus een grote boom van publieke belangstelling in de oorsprong van één van de geweldigste steden ter wereld veroorzaakt. Het was alleen een deel van de wederzijdse samenwerking tussen de twee landen die al jaren vertegenwoordigd is door een aantal vriendschapsorganisaties, die proberen om de culturele, sociale of wetenschappelijke contacten tussen Nederland en Amerika te handhaven, dan wel te bevorderen.⁸ Enkele organisaties die op de webpagina van de Amerikaanse ambassade in den Haag vermeld staan zijn: *Stichting Nederland-Verenigde Staten*, *Nederland-Amerika Instituut Limburg*, *Netherland-America Foundation* (gesticht door een nakomeling van één van de oudste Nederlandse families in New York State en de 32e Amerikaanse president Franklin D. Roosevelt), *Amsterdam American Business Club*, *The Holland Society of New York en New Netherland Museum*.⁹

Over de wederzijdse politieke relaties tussen de Verenigde Staten en Nederland wil ik graag later een stukje schrijven. Het is interessant dat de politieke leiders van beide landen weten wel over de Nederlandse oorsprong van New York en zij hebben die ook bijvoorbeeld in hun toespraken vermeld, maar het lijkt alsof het publiek het niet interessant heeft gevonden, maar gelukkig is het nu al veranderd.

⁸ URL: <http://www.naillimburg.com/> (<http://www.naillimburg.com/#!/objectives/c1jzw>) [13.1.2016]

⁹ URL: <http://thehague.usembassy.gov/index.html> (http://thehague.usembassy.gov/us-dutch_relations.html) [13.1.2016]

2. Hoe alles begon

Het is vanzelfsprekend dat de hele politieke en geografische situatie er vierhonderd jaar geleden heel anders uitzag dan het nu is. In 1609 waren er geen Verenigde Staten maar ook geen Koninkrijk der Nederlanden. Dat laatste was destijds de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. In Noord-Amerika was er alleen een enorm, meestal onbewoond landschap. Er waren alleen een paar Europese nederzettingen aanwezig in het gebied waar nu de Verenigde Staten of Canada liggen. Maar het was eigenlijk het echte begin van het bevolken van Noord-Amerika. Vier naties probeerden om het gebied van Noord-Amerika te bevolken – Fransen (bijv. Acadië en Port Royal), Spanjaarden (bijv. St. Augustine in Florida of Santa Fé in New Mexico), Engelsen (bijv. Jamestown, Hampton of later Plymouth) en Nederlanders (de eerste nederzetting Fort Nassau, dan Fort Oranje).

Maar laten wij ons alleen concentreren op de Engelse en natuurlijk Nederlandse nederzettingen die lagen in het gebied van de huidige stad en staat New York en nabijgelegen gebieden. Wat ik zeer interessant vind, is alles wat daar gebeurde, waarom Henry Hudson de rivier en het Manna-Hata eiland ontdekte, was ook mogelijk dankzij een karakter uit een Disney-sprookje. De kapitein John Smith, een van de helden uit het sprookje *Pocahontas*, was eigenlijk één van de eerste kolonisten in Noord-Amerika aan boord van de Susan Constant. Deze Engelsman hielp om de nederzetting van Jamestown in Virginia op te bouwen. Hij was een soldaat, zeeman en ook één van de eerste “Amerikaanse” schrijvers. Zijn literaire werk was het eerste die op het land van Amerika werd geschreven. Het werd populair en zijn boeken en kaarten waren heel belangrijk voor de ondersteuning van de Engelsen wonende in de Nieuwe Wereld. Pocahontas was ook een karakter dat bekend werd dankzij zijn boeken maar het verhaal uit het sprookje is niet 100% nauwkeurig. In 1616 reisde ze met haar echtgenoot John Rolfe (het eerste huwelijk tussen een Europeaan en een indiaan) naar Engeland en deze “Indiaanse Prinses” werd natuurlijk een fenomeen en zij werd een reden voor grotere investeringen in de kolonies in Virginia.

Het curriculum vitae van John Smith is tamelijk interessant: hij was de stichter van Jamestown, een bekende schrijver, een soldaat met ervaringen uit het Ottomaanse Rijk, hij vocht mee in de Nederlandse Opstand en voor korte tijd was hij ook in Olomouc en hij had een korte carrière in Hollywood. Maar wat noodzakelijk is voor mijn verhaal, is dat hij ook een vriend of misschien alleen een kennis van Henry Hudson was. Henry Hudson was al jaren op zoek naar de noordelijke doorvaart naar

Azië. Na enkele niet-geslaagde pogingen om de noordoostelijke doorvaart te vinden, had hij nog twee theorieën. De eerste was gebaseerd op het dagboek van George Weymouth (een Engelse ontdekkingsreiziger, die de kustlijn van Maine ontdekte) om de noordwestelijke doorvaart te vinden en de tweede was om een binnenlandse doorvaart te vinden, dat betekent varen op een rivier dwars door Noord-Amerika naar de andere kant. De tweede theorie was gebaseerd op brieven en kaarten van John Smith. Smith was in het jaar 1609 al bijna twee jaren in Jamestown, Virginia. Smith dacht dat er ergens een grote rivier, noordelijk van Jamestown, is die leidt door het hele continent naar Azië (waarschijnlijk had hij die informatie van indianen).

De Engelsen waren na enkele succesloze vaarten op zoek naar de noordelijke doorvaart niet meer geïnteresseerd in diensten van Henry Hudson en dus kwamen de Nederlanders met hem in contact. Zijn vaart in het jaar 1609 was een andere poging om de noordelijke doorvaart te vinden, deze keer was de Verenigde Oost-Indische Compagnie zijn werkgever. Hij was goed bekend om zijn hardnekkigheid, het gebeurde vaker dat hij niet gehoorzaamde de bevelen van zijn werkgevers of dat hij probeerde om limieten van zichzelf, van zijn bemanning en van zijn schip te verder te verschuiven. Dat was het geval ook deze keer.

Zijn missie was weer om de noordoostelijke doorvaart te vinden en de missie ook begon alsof hij het bevel wilde gehoorzamen. Maar toen hij aan boord van zijn schip de *Halve Maen* de Noordkaap van Noorwegen bereikte, keerde hij zich om, in de richting van Amerika:

He directed his attention to the area between the thirty-seventh and forty-second parallels, between Chesapeake Bay and Cape Cod. At that time little was known about this part of the North American coast, despite the English presence in Virginia from 1606. (Jacobs 2005:31)

Eerst voer hij naar het zuiden, bijna tot het Engelse Virginia waar zijn vriend John Smith zich bevond. Maar Hudson voer onder de vlag van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en waarschijnlijk zou hij er niet welkom zijn geweest. Dus voer hij in de noordelijke richting, eerst naar de Delaware Bay, maar er waren te veel ondiepten en zandbanken, en alleen dan voer hij meer naar het noorden. Alleen dan ontdekte hij de kusten van Staten Island en Long Island en de rivier die na een paar jaar zijn naam kreeg. Hij voer de rivier op tot het punt waar de hedendaagse stad Albany is, maar dan werd de rivier weer te ondiep. Hij vond de binnenlandse doorvaart niet maar dankzij het varen voor bijna drie maanden rond de kustlijn van Noord Amerika (waar

zij ook enkele keren naar vasteland gingen) realiseerde hij zich de handelsmogelijkheden die het continent aanbiedt: “*de schitterende haven en de rivier, en dat deze heel goed zou kunnen dienen als steunpunt voor de toegang tot het continent.*” (Shorto 2004:45). Hij bemerkte niet alleen de gunstige positie van het huidige New York maar ook dat het een paradijs van alle soorten goederen is: “*...a virtual paradise with “an abundance of provisions, skins, and furs of martens and foxes, and many other commodities, as birds and fruit, even white and red grapes.*” (Rink 1986:29)

Zijn bevindingen waren heel belangrijk voor het oprichten van de WIC, de West-Indische Compagnie, en voor de kolonie Nieuw-Nederland. Tijdens hun ontdekking van de kust hadden ze ook ervaringen met inheemse inwoners van het land. Er was sprake van zowel ruilhandel als gewelddadige ontmoetingen tussen de bemanning van Halve Maen en de indianen. Russel Shorto heeft het treffend uitgedrukt: “*Hoe ironisch is het dat al meteen bij aankomst in de wateren rondom wat later New York zou gaan heten, twee kenmerkende zaken plaatsvinden: handel en geweld.*” (Shorto 2004:45) De twee dingen die kenmerkend waren voor toenmalig Europa waren al bezig in de Nieuwe Wereld bij de eerste ontmoeting met de inheemse cultuur. Henry Hudson met zijn bemanning bracht bijna drie maanden door rond de kust van Amerika en dan keerden zij terug naar Europa, maar eerst voeren zij de haven van Dartmouth in Engeland in.

Het leven van Henry Hudson ná de ontdekking van het Manna-hata eiland is niet van belang voor mijn verhaal maar toch ik denk dat hij voor zijn bijdrage wel een paar regels verdient. In Dartmouth werd hij in hechtenis genomen maar alle belangrijke documenten en kaarten vonden hun weg naar Amsterdam. Toen Hudson al “thuis” was, accepteerden de Engelsen hem weer in hun dienst om weer een noordelijke doorvaart te vinden. Zijn laatste kans was de theorie van Weymouth, de noordwestelijke doorvaart. Maar de bemanning van Hudson deelde zijn overtuiging niet en de condities van het arctische weer waren teveel voor hen. De bemanning van het schip begon te muiten tegen en hij, “*de meeste zieke bemanningsleden en enkelen die hem trouw waren gebleven, ook zijn zoon was daar bij, een jongen nog*” (Shorto 2004:48) werden achtergelaten om daar te overlijden. Ik weet niet wat erger voor Hudson was; of zijn jonge zoon stierf door de fouten van zijn vader of het feit dat zijn droom van het vinden van de noordelijke doorvaart daarmee ook ten einde was gekomen. Dit was het eind van beroemde Henry Hudson. De overgrote meerderheid van wat is bekend over de vaart van Hudson naar Amerika komt uit een dagboek van Robert Juet, één van zijn bemanningsleden.

Maar waar het leven van Henry Hudson eindigde, begon het leven van nieuwe zaken. De bevindingen van Hudson over het overschot aan bevers, vossen of andere dieren waarvan de pelzen bruikbaar zijn, kwam van pas voor de Nederlanders. Er was een grote competitie met de Engelsen, die decennia eerder de pelshandel met de Russen waren begonnen. Maar deze handel was aan het instorten omdat de Russen te snel waren met het slachten van bevers en te langzaam met het fokken. De Nederlanders probeerden ook te handelen met de Fransen in Canada, maar dankzij Hudson was het niet meer nodig. Ze hadden nu hun eigen gebied, waar ze hun eigen bonthandel konden beginnen. Eigenlijk is het niet precies bekend, wanneer het eerste schip na Hudson voer. Het is waarschijnlijk dat de kapitein Hendrick Christiaensz het eiland Manna-hata in het jaar 1610 of 1611 naderde van de zuidelijke richting. Hoewel in deze tijden de Heren XVII¹⁰ niet geïnteresseerd waren in het juist ontdekte gebied, was het voor groothandelaars wel aantrekkelijk:

The flurry of excitement which followed immediately upon Hudson's return to England failed to interest the Heeren XVII, who were convinced by Hudson's detention in England and the alarming sounds coming from the English ambassador at The Hague that Hudson's discovery was of little profit to the company. When the news of the discovery reached the ears of Amsterdam's merchant community, however, the reaction was much more positive. (Rink 1986:32)

In het centrum staan hier vier partijen handelaars die geïnteresseerd waren in de handelsmogelijkheden die de Nieuwe Wereld aanbood. Als het eerste zond de Van Tweenhuysen Compagnie in 1611 het schip *St. Pieter* met leden Aernout Vogels, Franchoy, Leonard, Paulus en Steffen Pelgrom, Hans Hunger en Lambert van Tweenhuysen. Waarschijnlijk waren ook Hendrick Christiaensz en Adriaen Block aan boord van de *St. Pieter*. Een jaar later voer Block met een schip van de Van Tweenhuysen Compagnie, nu als de kapitein van *Fortuyn*. Jaap Jacobs schrijft dat de bemanning waarschijnlijk tijdens deze vaart het eerste Nederlandse fort in de Nieuwe Wereld bouwde – Fort Nassau. (Jacobs 2005:32) De website van *New Netherland Institute* geeft aan dat Fort Nassau in 1614 of 1615 werd gebouwd¹¹ en de website van

¹⁰ De naam van het centrale bestuur van de VOC.

¹¹ URL: <http://www.newnetherlandinstitute.org/> (<http://www.newnetherlandinstitute.org/history-and-heritage/digital-exhibitions/a-tour-of-new-netherland/albany/fort-nassau/>) [25.1.2016]

New York State Museum geeft aan dat het in 1614 werd opgebouwd.¹² Het is zeker dat het het eerste Nederlandse fort in Amerika was en ook dat het op Castle Island, vlakbij het huidige Albany, lag. In de volgende jaren had de Van Tweenhuysen Compagnie andere schepen die bezig waren met de handel in Amerika, namelijk de *Tijger* met de kapitein Adriaen Block dat later werd vernietigd en door het eerste schip gebouwd in Amerika, de *Onrust*, werd vervangen. Block was een getuige van vele “eersten” in de Nieuwe Wereld. Behalve het eerste fort, het eerste schip was hij ook de auteur van de kaart van 1614 waar Long Island voor de eerste keer als een eiland getekend werd en voor de eerste keer de naam “Nieuw-Nederland” werd gebruikt (zie bijlage 1).

Behalve de Van Tweenhuysen Compagnie waren er ook leden van de Hans Claesz Compagnie met de schepen *Jonge Tobias* en *Nachtegael*. Later ook Cornelius Jacobsz May sloot zich aan met een ander schip genoemd *Fortuyn* en laatste partij met het schip *Vosje* werd geleid door Jonas Witsen, Simon Willemsz Nooms en de Admiraliteit van Amsterdam. Te veel partijen was de oorzaak van meningsverschillen, conflicten en onrust in het gebied en er was behoefte om een overeenkomst te maken. Deze kwam er in de vorm van de stichting van de Nieuw-Nederland Compagnie in het jaar 1614. (Jacobs 2005:31-34)

De Nieuw-Nederland Compagnie was geen lang leven beschoren, maar was wel succesvol dankzij een officiële oorkonde voor een monopolie uitgegeven door de Staten-Generaal met geldigheid voor de periode 1615 tot 1618. Behalve het uitbreiden van handelsmogelijkheden waren de expedities bezig ook met de ontdekking van nieuwe gebieden rond de Hudson rivier. Het bestuur van de compagnie ook wilde deze licentie verlengen maar de Staten-Generaal waren ertegen omdat ze al over de stichting van hun eigen compagnie nadachten. De compagnie functioneerde ook zonder licentie maar niet zo succesvol als vroeger en viel in delen uiteen. Het is interessant dat er na de opheffing van het monopolie van de Nieuw-Nederland Compagnie een grote strijd om de vrije ruimte op de markt had kunnen zijn maar het tegendeel is waar. De vroegere partners nog steeds ging door met hun dominantie van de bonthandel in Amerika. Zij waren beter gefinancierd en ook hadden veel meer ervaring met het gebied. Maar in het jaar 1621 kwam het tot een eind.

Eén van de eerste pioniers die met het idee van het oprichten van een compagnie in het gebied van West-Indië zou functioneren was Willem Usselinx. Hij was een Antwerpse zakenman die lange tijd in Spanje en Portugal verbleef. Na de val van

¹² URL: <https://www.nysm.nysed.gov/> (<http://www.nysm.nysed.gov/albany/na/castle.html>) [25.1.2016]

Antwerpen vertrok hij naar de Noordelijke Nederlanden. Tijdens zijn verblijf in de landen van de zuidelijke vijanden had hij de kans om te delen in de welvaart die uit de kolonies in de Nieuwe Wereld kwam. Al aan het begin van de zestiende eeuw kwam hij met gedachten over zo'n compagnie. In het jaar 1608 werd zijn boek *Naerder Bedenckingen, Over de zee-vaert / Coophandel ende Neeringhe alsmede de versekeringhe vanden Staet deser vereenichde Landen / inde teghenvoordighe Vrede-handelinghe met den Coninck van Spangnien ende de Aerts-hertoghen* gepubliceerd, waarin hij zijn argumenten presenteerde voor het oprichten van West-Indische handelscompagnie, die hij met Spaanse voorbeelden ondersteunde.

Zijn visie was niet zo aantrekkelijk voor de Staten-Generaal omdat die meer ideologisch dan praktisch was gericht. Hij wilde een grote emigratie van protestanten uit de Lage Landen om een nieuwe maatschappij, Nieuw-Nederland in de Nieuwe Wereld te stichten. Voor hem was de strijd tegen Spanje even belangrijk als de kolonisatie van nieuwe gebieden en verspreiding van de hervormde kerk. Dit was alleen één van de redenen waarom de Staten-Generaal sceptisch waren over het oprichten van een compagnie voor de West-Indische handel. Tussen de jaren 1609 en 1621 was er bovendien het Twaalfjarig Bestand tussen de Republiek der Verenigde Nederlanden en het Spaanse Rijk. Het oprichten van een compagnie met oriëntatie op handel in het gebied waar Spanje al jaren actief was, zou een duidelijke bedreiging van dit bestand betekenen. In het jaar 1621 was het bestand afgelopen en de Staten-Generaal konden hun stappen ondernemen om de nieuwe compagnie op te richten.

De nieuwe West-Indische Compagnie werd op 3 juni 1621 opgericht met het octrooi van de Staten-Generaal, met Willem Usselinx als één van de oprichters. De VOC had de Heren XVII, de WIC had de Heren XIX en bestond uit vijf kamers in Amsterdam, Zeeland (Middelburg), Maze (Rotterdam), Stad en Lande (Groningen) en Noorderkwartier (Hoorn en Enkhuizen). Jammer genoeg voor Usselinx was zijn visie die hij bijna twintig jaren eerder voor deze compagnie had ontwikkeld ver van de realiteit. Voor de compagnie waren de activiteiten van kapers en handelsactiviteiten belangrijker dan de kolonisatie. De essentie van de WIC lag in het verplaatsen van de oorlog met Spanje naar zee zodat de aandacht van Spanje niet op de Europese Republiek gericht zou zijn. Belangrijk is dat de interesse van de WIC niet alleen in Noord-Amerika lag (deze was alleen marginaal) maar ook in West-Afrika en voornamelijk de gebieden waar ook Spanje of Portugal zich bevonden, de Caraïben en Zuid-Amerika dus. Omdat de meerderheid van de vaarten naar Noord-Amerika in het

verleden in Amsterdam waren begonnen, behoorde het gebied van Nieuw-Nederland tot de kamer in Amsterdam.

Al aan het begin had de compagnie problemen en tegenstanders. Pas in 1623 zond de compagnie zijn eerste schip naar het westen. Het probleem lag in het gebrek aan kapitaal. Het duurde twee jaren tot de compagnie ongeveer zeven miljoen gulden in de koffers had. De start was langzaam, maar het bedrag die de WIC in 1623 had was wel één miljoen meer dan de VOC in 1602 had. Het duurde ook tot 1623 tot de laatste particuliere handelaars hun schepen terugbrachten of hun schepen en personeel aan de WIC overdroegen. Toen pas kon de compagnie met de eigen activiteiten beginnen.

De kolonie van Nieuw-Nederland met de stad Nieuw-Amsterdam, later New York, zou misschien nooit zijn ontstaan, als de toenmalige Engelse ambassadeur Sir Dudley Carleton de Staten-Generaal niet in een brief had geïnformeerd over de ontevredenheid van de Engelse overheid over de Nederlandse activiteiten in Noord-Amerika:

Subjects of the English Lords to their honor and quality have, for a long time past, been in possession of the precincts of Virginia and have planted there their habitation and also in certain new quarters of Nova Anglica, desired by their Majesty... for the advancement of Religion and enlargement of commerce. The King's government has lately been informed that the Hollanders have planted a colony in these regions, and renamed the ports and harbors, as is their fashion, and are of the intention to continue trafficking there. (uit de brief van Sir Carleton aan de Staten-Generaal in 1622, geciteerd bij Rink 1986:69)

De enige optie die de Staten-Generaal hadden, was meer mensen aan de kolonie te zenden om het Nederlandse recht op het gebied te bevestigen. Het eerste schip met kolonisten, *Eendracht*, vertrok uit de Republiek in januari 1624 met een onbekend aantal kolonisten. De kolonisten uit dit schip bouwden een nieuw fort op, Fort Oranje, vlakbij de plaats van het vernietigde en verlaten Fort Nassau. Een bron zegt dat Eendracht achterliet: 2 families en 6 mannen op Hartford Rivier, 2 families en 8 mannen op Delaware Rivier, 8 mannen op Manhattan en waarschijnlijk 18 families in het Fort Oranje. Dit is wat Catalina Trico, één van de eerste kolonisten, opgaf in het jaar 1688.¹³ A. J. F. van Laer schrijft echter in zijn essay (bewerkt door Dr. Charles Gehring):

¹³ URL: <http://www.rootsweb.ancestry.com> (<http://www.rootsweb.ancestry.com/~nycoloni/shfrsten.html>) [25.1.2016]

Although in these affidavits Catalina Trico gives the date of her arrival as 1623 or 1624, the name of the ship as the Unity and the name of the commander as Arian Jorissen, it is generally assumed that she refers to the arrival of the ship New Netherland, for the reason that no ship by the name of Unity is known to have come to New Netherland at that time and that in a report of the board of accounts of the West India Company, of 1644, it is stated that the company, in their ship New Netherland, conveyed thither “divers Colonists under the direction of Cornelis Jacobsz. Mey, and Adriaen Jorissz. Tienpoint.” (Van Laer 1999)

Daarmee stoppen de onduidelijkheden niet. Jaap Jacobs schrijft dat het schip *Eenheid* echt het eerste was en het schip *Nieu Nederlandt* het tweede met dertig Waalse families aan boord (Jacobs 2005:42). Ook een artikel over het leven van Sarah Rapalje op de webpagina van *New Netherland Institute* vermeldt dat de *Eendracht* een paar maanden vroeger naar Nieuw-Nederland kwam dan de *Nieu Nederlandt* met Catalina Trico aan boord.¹⁴

Oliver A. Rink schrijft dat het schip *Nieu Nederlandt* in 1624 aan de kust van Nieuw Nederland kwam met Waalse families aan boord. De kapitein was Cornelis Jacobsz May, die al vroeger aan boord van *Fortuyn* naar Nieuw Nederland kwam en die ook bevestigd is als de kapitein van het schip waar Catalina Trico was in het essay van A.J.F. van Laer. De aankomst van deze Waalse families, hetzij aan boord van de *Eendracht* hetzij aan boord van de *Nieu Nederlandt*, was het een soort van Nederlandse *Mayflower* en het was het begin van Nieuw-Nederland als Nederlandse kolonie. Een mogelijke reden voor zo'n onregelmatige kolonisatie van het gebied is dat de Compagnie het hele gebied waar het om ging wilde bevolken. Ten noorden en ook ten zuiden van Nieuw-Nederland waren er Engelse nederzettingen en dus het ook belangrijk om alle grotere rivieren in het gebied te beheersen.

Later, aan het eind van 1624 en aan het begin van 1625 zond de compagnie enkele schepen en benoemde Willem Verhulst tot eerste gouverneur van Nieuw-Nederland. Hij moest rekening houden met de autochtone bewoners. De Compagnie was zich wel bewust van het gevaar die zou kunnen ontstaan in betrekking met de indianen: “*de West-Indische Compagnie had het hoofd van de provincie Willem Verhulst duidelijk geïnstrueerd: ‘hij zal er zorgvuldig op toezien niet lichtelijk in hun ruzies of oorlogen betrokken te raken, of partij te kiezen, maar neutraal te blijven.’*” (Shorto 2004:62) Dit

¹⁴ URL: <http://www.newnetherlandinstitute.org/> (<http://www.newnetherlandinstitute.org/history-and-heritage/dutch-americans/sarah-rapalje/>) [25.1.2016]

werd al in 1626 gebroken, toen Daniel van Crieckenbeeck, de commandant van Fort Oranje, besloot om deel te nemen aan het conflict van Mahicanen en Mohawks. Hij hielp de Mahicanen in de strijd met de Mohawks en dat was ook het eind van daarvan en het begin van andere aanvallen van indianen. De gouverneur Verhulst hielp de situatie niet: *“Hij vaardigde harde en inconsequente straffen uit en haalde zich hiermee de woede van de kolonisten op de hals. Mogelijk hebben hij en zijn vrouw ook geld verduisterd of – nog erger – indianen bedrogen.”* (Shorto 2004:62) De kolonisten werden ontevreden en eisten zijn vertrek.

Toen kwam Peter Minuit, die al enkele maanden in Nieuw-Nederland was, van pas. Een raad van kolonisten besloot dat Verhulst uit de provincie verbannen moest worden en ze kozen Minuit als hun nieuwe gouverneur (Shorto 2004:65). Dit was in 1626. Minuit zag iets dat Verhulst waarschijnlijk niet zag. Met de aankomst van nieuwe kolonisten (toch niet genoeg voor zo'n groot gebied) en met de nieuwe bedreiging van indianen was er behoefte om een meer gecentraliseerde nederzetting te hebben. De eerste kolonisten die naar het gebied van Manhattan kwamen, vestigden zich op Noteneiland en ze gebruikten het Manhattan eiland die misschien vijfhonderd meter ver was, alleen voor hun vee. Maar de positie en grootte van het Noteneiland was niet voldoende.

De Zuydt Rivier maakte haar tropische verwachting niet waar. Voor iedereen met een beetje praktisch en logistiek inzicht was het duidelijk dat het eiland Manhattan, dat op een 'geweerschot afstand' lag, in alle behoeften kon voorzien. Het was groot genoeg om een bevolking te dragen, klein genoeg om door een fort op het meest zuidelijke puntje van het eiland te worden verdedigd. In de bossen leefde veel wild voor de jacht, er waren vlakke gronden waarop landbouw kon worden bedreven en de stroompjes konden de bewoners voorzien van zoetwater. Bovendien lag het aan de monding van een rivier waarover indiaanse pelshandelaren van heinde en ver uit de omgeving aan kwamen zetten en die verbonden was met andere wateren die tot diep in de binnenlanden doordrongen; diezelfde rivier vormde ook nog eens de toegang tot de baai, gelegen in een grote en uitnodigende haven die 's winters niet leek te bevriezen. Kortom, het was een natuurlijk scharnierpunt tussen het dichtbevolkte continent Europa en het verleidelijk ruige continent van Noord-Amerika. (Shorto 2004:65)

Peter Minuit is het meest bekend om de aankoop van het eiland Manhattan van indianen met goederen ter waarde van het ongelooflijk lage bedrag van zestig gulden, of vierentwintig dollars uit 1626, dat kan nu ongeveer vijfhonderd dollars zijn. Het is

extreem weinig voor het hele eiland maar wij moeten realiseren dat de moderne Europese goederen van grote waarde waren voor de Indianen. Een ook het concept van eigendom was heel anders voor de indianen dan voor de Europeanen. Deze informatie komt uit een brief van Pieter Schaghen, een Nederlandse ambtenaar, aan de Heeren XIX. Hij was er toen het schip *Wapen van Amsterdam* naar de haven kwam met Verhulst en zijn vrouw, de persoonlijke bezittingen van Daniel van Crieckenbeeck en een brief van Isaac de Rasiere, de secretaris van de kolonie, aan boord. De brief van Schaghen is als volgt:

“Recep. 7 November 1626

Hooghe Moghende Heeren

Hier is ghister t'schip t'wapen van Amsterdam aengekomen ende is den 23en septem: uyt Nieu Nederlant gezeylt uyt de Rivier Mauritius. rapporteren dat ons volck daer kloec is en: vreedigh leven hare vrouwen hebben ooc kinderen aldaer gebaert hebben t'eylant Manhattes van de wilde gekocht, voor de waerde van 60 guld: is groot 11000 morgen. hebbende alle koren half mey gezeyt, ende half augusto gemayd. daer van zeyndende munsterkens van zomerkoren, als taruw, Rogge, garst, haver boucweyt, knarizaet, boontjes en: vlas.

Het Cargasoen van tvsz: schip is

7246 bevers vellen

1781/2 otters vellen

675 otters vellen

48 Mincke vellen

36 Catloes-vellen

33 Mincken

34 Ratte vellekens.

Veel eycken balcken. En: Noten-hout.

Hier mede Hooghe Moghende Heeren. zyt den Almogende en genaden bevolen.

In Amsterdam den 5en Novem: Ao 1626

Uwe Hoo: Moo: Dienstwillighe

P. Schaghen”¹⁵

¹⁵ URL: <http://www.newnetherlandinstitute.org/> (<http://www.newnetherlandinstitute.org/history-and-heritage/more-historical-fun/dutch-treats/peter-schagen-letter/>) [2.2.2016]

Met deze aankoop en met deze brief kunnen wij zeggen dat dit het begin van de echte kolonie Nieuw-Nederland en van Nieuw-Amsterdam, de huidige stad New York was. Wij kunnen dus dit document (zie bijlage 2) de geboorteakte van New York noemen.

3. Hoe alles ging door

In 1626 begon de ontwikkeling van de Nederlandse kolonie in Amerika echt. Peter Minuit probeerde de schade van Verhulst te verbeteren. De eerste stap was om een centrale zetel van de kolonie op te bouwen vanwaaruit de gouverneur belangrijke zaken kon behandelen maar die ook een zetel was voor het leger en voor de kerk. De ingenieur van compagnie Cryn Fredericksz bouwde dus het Fort Amsterdam op. Ander probleem was dat de bewoners van de kolonie verstrooid waren rond de kolonie en dat was een probleem voor de veiligheid van de kolonie. Peter Minuit stopte dus met het werk aan nieuwe fort en beval Fredericksz en zijn timmerlieden om huizen voor de kolonisten op te bouwen. In september van het jaar 1626 begon Nieuw-Nederland er dus bijna als een echte kolonie eruit te zien. Er waren dertig houten huizen, een nieuw fort, een gebouw voor financiële zaken en een molen met twee verdiepingen (één ervan werd als kerk gebruikt).

Vanaf 1625 tot 1664 duurde de Nederlandse aanwezigheid in Noord-Amerika 39 jaar. Dat is meestal niet genoeg als tijd om een wezenlijk spoor in de geschiedenis achter te laten maar voor de Nederlanders geldt dit niet. Weinig mensen realiseren zich dat de unieke geest van New York zijn aanvang heeft in Nieuw-Nederland en in Nieuw-Amsterdam. Negenendertig jaar is niet veel in vergelijking met de Engelse, Spaanse of Franse koloniën maar het is interessant dat de Nederlanders erin slaagden om in nog geen vier decennia iets te na te laten, zodat wij nu rekening moeten houden met hun invloed op de geschiedenis van de huidige stad New York en ook van de Verenigde Staten van Amerika. In mijn ogen is het merkwaardig dat veel historici de vroegste geschiedenis van New York vroeger negeerden en dat dit onderwerp pas in de laatste halve eeuw wordt onderzocht. Nu zijn er wel enkele boeken over de geschiedenis van Nieuw-Nederland en daarom zal hier niet veel ruimte aan de geschiedenis worden gewijd. We zullen ons hier beperken tot de belangrijkste jaartallen, successen, mislukkingen, gebeurtenissen, overeenkomsten, beslissingen en personen om daar een beknopt en samenvattend overzicht van te geven.

3.1. Geschiedenis van Nieuw-Nederland

- 1625** Willem Verhulst werd de eerste gouverneur (of de tweede, sommige bronnen vermelden Cornelius May als de eerste gouverneur vanaf 1620). Hij was niet zeer actief in de ontwikkeling van de kolonie en impopulair bij de bewoners. Zijn financiële handelen in de kolonie was ook verdacht en daarom werd hij ontslagen.
- 1626** In de plaats van Willem Verhulst kwam Peter Minuit. Hij was in functie van 1626 tot 1633. Hij is het meest bekend voor de aankoop van Manhattan eiland en later ook Staten Island om de grenzen van de kolonie in veiligheid te brengen. Hij was ook verantwoordelijk voor het creëren van de eerste sporen van democratie in de kolonie. Hij richtte een raadgevende raad van vijf personen op die hem de kolonie moest helpen beheren: “*When Minuit was appointed Director (1626), there was associated with him a Council of Five, and the Director and Council were by his commission to possess all executive, legislative and judicial power subject to certain appellate jurisdiction of the Assembly of XIX, and subsequently of the Amsterdam Chamber.*”¹⁶ Hij stelde ook een nieuwe functie in die vandaag procureur-generaal genoemd zou worden. Hij was een goede gouverneur en de kolonie groeide onder zijn controle en had ongeveer 300 bewoners. In het jaar 1631 werd hij om onduidelijke redenen van zijn functie ontslagen en hij keerde terug naar Nederland. Dit waren echter niet zijn laatste momenten in de Nederlandse kolonie.
- 1629** De activiteiten van de WIC werden verdeeld tussen Nieuw-Nederland, Caraïben, Afrika en Brazilië. De kolonie van Nieuw-Nederland had vanwege problemen met de financiering, leveren en de veiligheid. Het bestuur moest met nieuwe alternatieve oplossingen komen. Er waren twee partijen. De eerste gaf de voorkeur aan professionele soldaten en goedgevormde relaties met de indianen. De tweede partij gaf voorkeur aan de privatisering. Het geld van de compagnie zou niet worden gebruikt en de kolonie zou van financiën van zelfstandigen kunnen leven. De tweede partij won en in 1629 werd een document genoemd *Vrijheid en Exemptiën* uitgegeven. Dit document introduceerde zogenaamde patroonschappen, een

¹⁶ Dougherty, J. Hampden. *Constitutional History of the State of New York*. Clark, NJ: Lawbook Exchange, 2004.

nieuwe vorm van de kolonisatie. Een *patroon* was een landeigenaar in Nieuw-Nederland met rechten over een groot gebied. Een patroon kon het land voor landbouw of voor veeteelt gebruiken maar de voorwaarde was dat hij in vier jaar tenminste vijftig nieuwe kolonisten, die op zijn land zouden leven en werken, naar Amerika moest brengen. Het was een goed idee maar in praktijk was het niet zeer succesvol. Sommige patroonschappen werden vernield door de indianen, zoals *Swaanendael* of de handel was niet gunstig, zoals in het geval van *Pavonia* dat later werd gekocht door de WIC. Het enige succesvolle patroonschap was *Rensselaerswijck* in bezit van Killiaen van Rensselaer. Hij was een diamanthandelaar en lid van het bestuur van de WIC. In 1631 kocht hij een groot stuk van land rond Fort Oranje van de Mohikanen. Interessant is dat Killiaen van Rensselaer nooit in zijn patroonschap of in Amerika was. Hij beheerde alles vanuit Nederland door zijn vertegenwoordiger Bastiaen Jansz Krol (Krol was al eerder in de kolonie en wist veel over de omstandigheden en potentiële plaatsen voor een goed patroonschap.).

- 1633** In dit jaar kwam Wouter van Twiller als nieuwe gouverneur van de kolonie. Hij was een ambtenaar van de Compagnie met slechts beperkte werkervaring. Gelukkig voor hem was hij de neef van Killiaen van Rensselaer en dus werd hij gekozen als de nieuwe gouverneur. Jammer genoeg voor hem staat hij niet bekend om zijn grote revolutionaire daden maar eerder om zijn incompetentie en alcoholproblemen. Eén van de bekendere verhalen over hem gaat over de aankomst van een Engels schip, die wilde op de Hudson rivier met indianen handelen. Van Twiller was dronken en verhinderde het Engelse schip niet om de rivier stroomopwaarts naar het noorden te gaan. Dan moest hij hen op zijn eigen schip volgen en hij verbande hen van de kolonie. Op een avond was hij weer dronken, hij schoot het kanon af en een vonk vloog weg naar één van de omliggende gebouwen dat afbrandde. Maar hij eigenlijk deed iets voor de kolonie. Hij bijvoorbeeld kocht het Nutten-eiland (nu Governors Island), hij versterkte het fort, bouwde enkele windmolens en er wordt gezegd dat hij ook populair was bij de indianen. Maar zijn drankprobleem was een drempel in zijn carrière als de gouverneur van de kolonie.
- 1638** De beruchte Willem Kieft kwam in de plaats van Wouter van Twiller. Hij beheerste de kolonie en verdedigde belangen van de Compagnie met een

sterke hand maar ten koste van zijn eigen populariteit onder de bewoners en ook de indianen. Tijdens zijn tijd als de gouverneur van de kolonie gebeurde de eerste oorlog tussen de kolonisten en de indianen, bekend als de Oorlog van Kieft, waarover later nog wordt geschreven. Hij richtte drie raadgevende organen op: eerst was de Raad van Twee, waar hij was één van de twee leden. Interessant is dat hij 2 stemmen had en zijn raadgever alleen één. Maar als gebaar was het mooi. Het tweede orgaan was de Raad van Twaalf. Het werd opgericht door Kieft om de situatie met de Indianen te helpen oplossen. Hoewel het alleen een raadgevende raad zou zijn, begon ze resultaat te hebben en dus Kieft ontbond hen. Later stichtte Kieft weer voor de hulp met de Indianen de Raad van Acht. De Raad van Acht had een soort uitvoerende macht en kon nieuwe soldaten oproepen. Deze raad ook schreef een brief aan de WIC die zei, dat de administratie van de kolonie in een verschrikkelijke situatie is en dat het de schuld van de gouverneur Kieft is. Dit was in de winter van 1644. In 1647 werd Kieft teruggeroepen naar Nederland.

- 1638** Dit jaar was het jaar toen Peter Minuit weer terug kwam naar de Nieuwe Wereld. Deze keer niet als een werknemer van de Nederlandse WIC maar van de Zweedse Koningin Christina I van Zweden. Hij stichtte de kolonie Nieuw-Zweden ten zuiden van Nieuw-Nederland langs de rivier Delaware. Peter Minuit werd de eerste gouverneur van deze Zweeds-Finse kolonie en hij kocht het land van de lokale indianen op. Voor de Nederlanders was dat een probleem omdat ze rechten op dit land hadden maar ze ondernam bijna geen stappen en de Nieuw Zweden duurde tot 1655.
- 1643** In dit jaar begon de twee jaar durende Oorlog van Kieft met de indianen. De oorlog was de uitkomst van de groeiende onrust tussen de kolonisten en de indianen. De gouverneur Kieft probeerde de indianen te belasten voor het gebruik van het gekochte land maar de indianen waren tegen. Er waren aanvallen op de belastingvaarders of slachten van het vee van de Nederlanders waarschijnlijk door de Indianen. Als een vergelding voor deze daden beval Kieft enkele aanvallen op de Indiaanse nederzettingen en er was ook een beloning voor elke misdadiger gebracht voor Kieft. Hij dacht dat deze maatregelen de Indianen zouden intimideren. In augustus van 1641 kwam een jonge indiaan naar Claes Swits, een wagenmaker. Het was niet iets ongewoon, omdat deze twee kennissen waren. De indiaan wilde iets

ruilen. Toen Swits zich voorover boog over de kist waar hij zijn handelsgoederen had, hief de jonge indiaan zijn hand op en hakte het hoofd van Swits met een bijl af. Het was een daad van wraak omdat vijftien jaar geleden een groep Europeanen de groep indianen had aangevallen en deze was de enige overlevende. Voor Kieft was dit een goed excuus voor een militaire aanval te organiseren en zo begon de Oorlog van Kieft. Het conflict was heel bloedig, er waren relatieve grote verliezen aan beide kanten en het was de eerste grote demonstratie van Nederlandse gruweldaden. David de Vries omschreef een van de aanvallen als volgt: “[...] waar ze jonge kinderen van de borsten van hun moeders afrukten, in aanwezigheid van hun ouders aan stukken hakten en de stukken in het vuur en in het water smeten, en andere zuigelingen op houten plankjes bonden en ze zo doormidden hakten, doorstaken en doorboorden, en zo akelig afslachtten dat het een stenen hart vermurwen zou. Sommige werden in de rivier gesmeten en als de ouders of de moeders ze probeerden te redden, weerhielden de soldaten ze ervan weer aan land te komen en lieten de ouderen en de jongeren verdrinken, kinderen van vijf à zes jaar en ook enkele stokoude lieden. [...] Sommige kwamen bij ons op het platteland aanlopen, soms met handen of benen afgehakt, enkelen droegen hun darmen in de armen en hadden zulke afgrijselijke houwen, kerven en verminkingen, dat hen niets ergers had kunnen overkomen. En deze arme lieden wisten, net als velen onder ons, niet beter dan dat ze waren overvallen door een groep andere indianen. Na deze vertoning zijn de soldaten voor hun dienst beloond en begroet door directeur Kieft die ze persoonlijk de handen schudde om ze te bedanken.” (Shorto 2004:149) In een van de conflicten werd Anne Hutchinson, een bekende puriteinse dissidente die vooran de intolerantie van New England naar Nieuw-Nederland gevlucht was, vermoord. Het is gezegd dat zij en haar leven model stonden voor Hester Prynne in het boek *The Scarlet Letter* door Nathaniel Hawthorne. In 1645 eindigde de oorlog zonder duidelijke winnaar en er is een relatieve rust tot het midden van de jaren vijftig toen de Perzikoerlog en Esopus-oorlogen plaatsvonden.

1647 In 1647 werd Peter Stuyvesant de nieuwe gouverneur van Nieuw-Nederland in plaats van Willem Kieft. Hij is één van de hoofdfiguren in het verhaal van de kolonie en ook de gouverneur die het langst in de functie was – 17 jaar

en hij was ook de laatste. Veel gebeurde tijdens zijn beheer, voornamelijk de overname door de Engelsen. Nu ga ik niet meer over hem schrijven omdat volgens mij hij zijn eigen hoofdstuk verdient.

- 1650** De spanning tussen de Nederlanders en de Engelsen in de buurt geleidelijk groeide en Stuyvesant besloten om de situatie op te lossen. Vertegenwoordigers van de Engelse kolonie Nieuw-Engeland en de Nederlanders met Stuyvesant aan het hoofd ontmoetten elkaar in Hartford. Dat plaatsje “*was een kleine bedrijvige gemeenschap met godvruchtige mensen die zich hadden afgescheiden van de andere gebiedsdelen van Nieuw-Engeland, maar midden in het plaatsje bevond zich een eenzame handelspost bemand door een handjevol Nederlandse soldaten.*” (Shorto 2004:277) Daar tekenden ze het *Verdrag van Hartford*. De Nederlanders verloren het recht op oostelijk Long Island en de vallei van de Connecticut rivier. Interessant is dat de grenzen tussen hedendaagse Connecticut en New York bijna dezelfde zijn als afgesproken werden in 1650.
- 1653** Vanwege het gevaar van de Eerste Engels-Nederlandse Oorlog besloot Stuyvesant om de noordelijke grens van Nieuw-Amsterdam te versterken. “*Vóór 1653 stond er een eenvoudig hekwerk, maar toen bekend werd dat de Eerste Engelse Oorlog was uitgebroken, werd besloten tot iets degelikers: een greppel met daarachter een palissade. Alle inwoners van Nieuw-Amsterdam moesten meegraven; de aanleg van de palissade, negen voet hoog, werd uitbesteed aan de timmermannen.*” (Jacobs 2009:41) De huidige *Wall Street* is waarschijnlijk genoemd naar het Nederlandse woord “wal,” naar de rivier Waal of naar de eerste Waalse kolonisten.
- 1655** In dit jaar moest Peter Stuyvesant een oplossing zoeken voor de steeds onaangename Zweden in het zuiden. De winst van de bonthandel in het gebied ging vaker naar de zak van de Zweden en Stuyvesant besloot om dit probleem definitief op te lossen. In 1655 leidde hij een aanval op Nieuw-Zweden en annexeerde hij het gebied aan Nieuw-Nederland. Toen Stuyvesant bezig was met de Zweden, braken er in de hoofdstad van zijn kolonie onlusten tussen de kolonisten en indianen uit. Als gevolg van de Nederlandse overname, brak de zogenaamde Perzikoerlog uit. Het was een grootschalige aanval op Nieuw-Amsterdam. Er wordt gezegd dat deze werd genoemd naar een incident toen een Indiaanse vrouw perziken stal en de eigenaar haar doodde. Waarschijnlijk was de echte reden van de aanval het

feit dat de Nederlanders Nieuw-Zweden veroverden en de aanvallende indianen van het zuidelijke gebied waren en waarschijnlijk handelspartners van de Zweden waren. De indianen wonnen en enkele Nederlandse nederzettingen werden verlaten.

- 1659** In dit jaar begon de eerste van de twee Esopus-oorlogen, andere conflicten tussen de kolonisten en “*de Esopus, een stam van de Unami Delaware-indianen die woonden rond de Nederlandse vestiging Wiltwyck, halverwege tussen Nieuw-Amsterdam en Fort Oranje.*”¹⁷ Het eindigde in juli 1660 met een overeenkomst over het land die problematisch was. De vrede duurde niet lang, alleen tot juni 1663. In dit jaar brak de Tweede Esopus-oorlog die alleen drie maanden duurde en werd beëindigd met de doding van het Esopus opperhoofd. De relaties tussen de kolonisten en inheemse Amerikanen waren sinds de Oorlog van Kieft verstoord en dit was een ander voorbeeld.
- 1664** Eindelijk komen we naar het eind van de relatief kortdurende maar levendige kolonie Nieuw-Nederland. In de laatste jaren was er groot gevaar van de Engelse burenen. Peter Stuyvesant probeerde dit gevaar te neutraliseren door het sluiten van pacten bijvoorbeeld met John Winthrop, de gouverneur van de Massachusetts Bay Colony, maar hij stierf in 1649 en vanaf dat moment was de Nederlandse kolonie in gevaar. In februari 1654, tijdens de Eerste Engels-Nederlandse Oorlog, stond de Engelse invasie voor de deur. Oliver Cromwell zond zijn vloot om de Nederlandse kolonie te veroveren. Dankzij het ongunstige weer was de verplaatsing van de schepen niet zo snel als verondersteld. Tussentijds werd de Vrede van Westminster gesloten en het invasie-eskader keerde naar Engeland terug. In 1663 besliste Karel II van Engeland om het gebied waar de Nederlandse kolonie lag, aan zijn broer Jacobus, Hertog van York (volgende koning Jacobus II van Engeland) te geven. Om de kolonie te bemachtigen zond Jacobus drie of vier schepen met ongeveer driehonderd soldaten uit. Interessant is dat dit in vreedstijd was, dus was de aanval illegitiem. “*When the sails of the English ships were first sighted at New Amsterdam, Stuyvesant must have known the game was over. With fewer than 150 professional soldiers at his command and a*

¹⁷ Sijs, Nicoline van der. *Yankees, Cookies En Dollars: De Invloed Van Het Nederlands Op De Noord-Amerikaanse Talen*. Amsterdam: Amsterdam UP, 2009.

panic-stricken civilian population imploring him to surrender, the old soldier gave in to reason and the humanitarian arguments of Dominie Drisius. In a tavern along the Strand, the irascible old Dutch governor and New Amsterdam's two burgomasters met with Governor John Winthrop, Jr., of Connecticut. Winthrop sought to negotiate a surrender by assuring the Dutch that their commercial interests would be protected. He also told them that immigration from the United Provinces could continue unabated under English rule. As evidence of his goodwill the English governor revealed a letter from Colonel Nicolls guaranteeing the rights of Dutch trade and continued immigration. Apparently this was enough to convince the burgomasters, for they offered to read the terms immediately to the people of the city. Stuyvesant could stomach the proceedings no longer. Rising to leave, he snatched up the letter, tearing it in two before he stormed out the door." (Rink 1986:262-263) Stuyvesant probeerde de Engelsen te weerstaan maar hij had geen ondersteuning van de kolonisten. Om eerlijk te zijn, de kolonisten waren het bestuur van de Compagnie moe en de Engelsen boden hun een zeer gunstige overeenkomst aan. De kolonisten hadden geen interesse in sterven voor de commerciële interesses van de Compagnie. Op 8 september werd de vlag van de WIC door de Engelse vlag vervangen en Nieuw-Amsterdam werd New York.

- 1673** 1664 was eigenlijk niet de laatste jaar van het Nederlandse bestuur in het gebied. Tijdens de Derde Engels-Nederlandse Oorlog keerden de Nederlanders terug en veroverden New York. Alles gebeurde in de zomer van 1664. Na negen jaren van het Engelse bestuur kwam de Nederlandse vloot naar het Manhattan eiland onder leiding van kapitein Anthony Colve (een Engelsman) en hij werd de laatste gouverneur van Nieuw-Amsterdam. *"When the province was lost it was a mere proprietary colony of the West India Company; but this corporation had died prior to 1673, and the province was regained by the victory of a national Dutch force, and was held for the whole nation. [...] Colve ruled the internal affairs of the colony with a high hand. He made the citizens understand that the military power was supreme over the civil; and when the council protested against anything he did, he told them plainly that unless they submitted he would summarily dismiss them and appoint others in their places. Military law was established, and heavy taxes were imposed; moreover, as the taxes took*

some time to collect, those who were most heavily assessed were forced to make loans in advance. Altogether the burghers probably failed to find that the restoration of Dutch rule worked any very marked change in their favor.”¹⁸ Het tweede Nederlandse bestuur duurde alleen tot november 1674. In dit jaar werd Nieuw-Amsterdam (eigenlijk werd het de tweede keer Nieuw-Oranje genoemd) permanent New York met de sluiting van de Vrede van Westminster, die ook de Derde Engels-Nederlandse Oorlog beëindigde. Dit vredesverdrag kende Nieuw-Nederland aan de Engelsen en Suriname aan de Nederlanders toe. Suriname ging tijdens de Tweede Engels-Nederlandse Oorlog in 1667 over naar Nederlands bestuur. Dit was het eind van de officiële Nederlandse aanwezigheid op het Manhattan eiland en het gebied.

3.1. Helden van Nieuw-Nederland

Mijn verhaal is vol namen maar ik heb nog alleen één keer een heel belangrijke en interessante persoon vermeld – Adriaen van der Donck. In dit gedeelte heb ik het over hem en ook over de gouverneur Peter Stuyvesant. Deze twee personen zijn misschien meest bekend in het verhaal van Nieuw-Nederland, ze zijn meest belangrijke functionarissen van de kolonie, ze vormden de laatste 20 jaren van de kolonie en bovendien hadden ze een speciale en interessante wederzijdse relatie.

Adriaen van der Donck was geboren omstreeks 1618-1620 in Breda en later werd hij een jurist door het studeren van de rechten aan de Universiteit Leiden in de jaren 1638-1641. Van der Donck kon met zijn opleiding makkelijk voor een goede gemakkelijke baan in zijn patria besluiten maar hij koos voor een avontuur. Zijn eerste aankomst in Nieuw Nederland werd gesponsord door Killian van Rensselaer wie heeft hem “de schout” van zijn kolonie *Rensselaerswyck* benoemd. De schout was een baan die de taken van een politiecommissaris en een publieke aanklager combineerde. De reden dat hij niet voor een carrière met Oost- of West-Indische Compagnie heeft gekozen was, dat volgens hem het te georganiseerd was en de vooruitgang voor hogere functie zou langzamer en moeilijker zijn. (Shorto 2004:122) Al in 1641 kwam van der Donck de kolonie binnen. Adriaen van der Donck was een “superstar” in de kolonie omdat toen was hij één van de twee personen met de universitaire titel. De andere was

¹⁸ Roosevelt, Theodore. *New York*. New York: Charles Scribner’s Sons, 1906; Bartleby.com, 2000. www.bartleby.com/171/.

de predikant in Nieuw-Amsterdam. En van der Donck was de enige aanwezige advocaat in de hele kolonie.

Aan het begin was van der Donck in de meest noordelijk deel van Nieuw-Nederland - in Rensselaerswijck patroonschap. De functie van de schout bleek om iets anders te zijn dan van der Donck aan het begin dacht.

Of Van der Donck zich dat bij zijn vertrek in Amsterdam realiseerde of niet, al snel werd duidelijk dat zijn taak niet zozeer gericht was op het toepassen van de wet ten behoeve van een nieuwe maatschappij, als wel op het dienen van de op winst gerichte belangen van de patroon. Van Rensselaer mag dan misschien aan de andere kant van de oceaan gezeten hebben, door zijn uitgebreide instructies toonde hij zich een onverbiddelijke opzichter die gericht was op efficiëntie.
(Shorto 2004:159)

Het achtervolgen van arme, zieke mensen die problemen met het vervullen van hun dienstcontract in Rensselaerswijck hadden was niet waarvan van der Donck hield. Hij begon problemen waarvan hij dacht dat ze belangrijk waren op te lossen. Rensselaer zag dat van der Donck niet doet wat hij moest doen: “*Vanaf het allereerste moment heeft u zich niet als officier gedragen, maar als directeur*” schreef hij in een brief naar van der Donck. Van der Donck heeft de paar jaren in de functie van de schout ook voor de kennismaking met de inheemse cultuur gebruikt. Hij leerde de talen van de indianen die in de buurt leefden en hij studeerde hun gewoontes en tradities. Hij is ook meerdere malen naar Nieuw-Amsterdam gegaan en hij heeft met de lokale politieke situatie kennisgemaakt. In augustus 1644 was de contract van Adriaen van der Donck in Rensselaerswijck af maar al vroeger was zijn aandacht op het zuiden van de kolonie geconcentreerd en later heeft hij ook naar Nieuw-Amsterdam verhuisd.

In 1644 was de kolonie in een oorlog met de indianen, de zogenaamde Oorlog van Kieft. Zoals heb ik al geschreven een van de redenen van de oorlog was dat Kieft wilde de indianen voor het gebruik van het land belasten. Na zijn aankomst begon Adriaen van der Donck onmiddellijk in de openbare zaken te participeren. Met zijn kennis van de inheemse talen, cultuur, en gewoontes hielp hij Kieft om de oorlog met de Indianen te beëindigen. Als de beloning gaf Kieft aan van der Donck een stuk land ten noorden van Manhattan. Van der Doncks onofficiële titel *jonkheer* gaf de naam voor het gebied die nog steeds in New York ligt – *Yonkers*.

Er was een grote groep van tegenstanders van Kieft maar het was moeilijk voor hen om een goede organisatie te hebben omdat ze meestal alleen simpel volk waren. De

aankomst van was een groot geluk voor de inwoner van Nieuw-Nederland omdat eindelijk was er iemand die hun ellende in juiste woorden kunnen uitdrukken. Ook voor van der Donck was het een mogelijkheid om weer te beginnen hun dromen te volgen.

De geur van verhitte politieke activiteit moet voor de jonge advocaat niet te missen en onweerstaanbaar geweest zijn. Op zoek naar avontuur, was hij vanuit Leiden naar Rensselaerswijck gegaan, waar hij erachter kwam dat zijn droom, de droom van een jonge man die uit is op grootse prestaties – een nieuwe maatschappij beginnen in een prachtige nieuwe wereld – niet spoorde met de zakelijke doelstellingen van Van Rensselaer. Maar hier, in de hoofdstad van de Nederlandse provincie, ontspoon zich iets bijzonders, een politieke strijd die zich afspeelde op de grenzen van het juridische denken. Welke rechten hebben individuen in overzeese gebieden? Hadden zij recht op eenzelfde vertegenwoordiging als in hun thuisland? Nog niet eerder had een handelspost van een Nederlandse handelscompagnie gevraagd om een politieke status. (Shorto 2004:169)

Dit was een nieuwe kans voor van der Donck om het verschil te maken. Onmiddellijk na zijn aankomst waren de brieven van de kolonie naar De Heren XIX en naar het Binnenhof in Den Haag duidelijker, geraffineerder en simpel gezegd beter. Als de bewindhebbers in patria zagen dat ook hun belangen in gevaar zijn, besloten ze eindelijk in december 1644 om Willem Kieft te ontslaan. Het duurt bijna drie jaren tot een nieuw directeur-generaal zou in Nieuw-Amsterdam regeren. Op 11 mei 1647 kwam Petrus Stuyvesant de kolonie binnen.

Peter Stuyvesant is in 1611 of 1612 in Peperga, Friesland geboren. Wij weten heel weinig over de eerste vijftientig jaren van Peter Stuyvesant. Aan het begin van de jaren dertig nam hij dienst bij de West-Indische Compagnie.

Over de vroege carrière van Stuyvesant bij de WIC weten we erg weinig. Het enige gegeven is dat hij in 1635 commies was op Fernando de Noronha, een vulkanische archipel van 21 eilanden ten noordoosten van Brazilië. In de loop van 1638 keerde hij terug naar de Republiek. Begin januari 1639 trof hij in Amsterdam voorbereidingen voor zijn volgende reis. Hij was opnieuw door de WIC aangenomen, ditmaal als commissaris op Curaçao. (Jacobs 20089:26)

In 1643 werd hij de directeur van Curaçao. En alleen paar maanden daarna tijdens de Nederlandse aanval op een Spaans fort op het eiland Sint Maarten trof een schot van de Spanjaarden het rechterbeen van Stuyvesant, dat geamputeerd moest worden. Hij

was gelukkig dat hij zoiets overleefd heeft. Dus in 1647 kwam de eenbenige directeur-generaal Nieuw-Amsterdam binnen. Tijdens zijn zeventienjarig bestuur in Nieuw-Nederland was hij een strenge en conservatieve directeur-generaal, die ook ongenoegen bij de kolonisten opriepimpliceerde. Hij heeft met de indianen voor enkele jaren vrede gesloten (hoewel er later drie oorlogen waren tussen de kolonisten en de indianen), hij heeft de Zweden uit hun gebied verjaagd, het aantal kolonisten groeide tijdens zijn bestuur van 2.000 tot 8.000 en de handel condities waren beter dan ooit. Er was orde in de kolonie maar ten koste van de tevredenheid van de kolonisten. Hij ook probeerde de vooruitgang van de Nieuw-Engelanders te stoppen. In 1650 sloot hij het Verdrag van Hartford met de vertegenwoordigers van de Engelse kolonie Connecticut en voor enkele jaren stopte hij de geschillen over wat aan wie behoort. Bovendien hadden de Engelse kolonies in ruil ook de soevereiniteit van de Nederlandse kolonie erkend. Voor de kolonisten was dit niet genoeg en zij weer warden ontevreden. En opnieuw Adriaen van der Donck was aanwezig om de arme kolonisten te representeren. In zijn eigen woorden heeft Stuyvesant “*vele fraaie baaien, beken, rivieren en eilanden en de prachtige Versche Rivier waar wel vijftig of meer kolonies gesticht hadden kunnen worden*” gaf op. (Shorto 2004:283) Maar om ook de donkere zijde van Stuyvesant te vermelden:

*Stuyvesant was rather authoritarian with his subjects and he is frequently depicted as despotic. He refused to share power with the citizens of the new colony of New Amsterdam. He also tried to control the Dutch Reformed Church and even banned some of its ministers from the colony. When alcohol consumption became a problem in the colony he tried to control it and regulate the sale of it. When other religious groups such as Jews, Lutherans and Quakers tried to establish houses of worship he banned them. In other words he made no attempts to endear himself to the citizenry and to gain their support.*¹⁹

Hij was echt een sterke antisemiet en toen in 1654 drieëntwintig joden uit de Nederlands-Brazilië asiel zochten in Nieuw-Nederland, liet hij het zien: “*de joden waren “van een onbetrouwbaar ras” die de kolonie zouden “besmetten” als hij ze niet zou tegenhouden. Hij verbood een van hen land te kopen, “vanwege zwaarwegende redenen.”*” (Shorto 2004:319) Zijn haat was niet alleen tegen de joden gericht maar ook voor alle andere godsdiensten dan de Hervormde Kerk, de officiële kerk van zijn patria. Hij had een groot conflict met de Quakers die uit Engeland naar de Nieuwe Wereld zijn

¹⁹ URL: www.newnetherlandinstitute.org (<http://www.newnetherlandinstitute.org/history-and-heritage/dutch-americans/peter-stuyvesant/>) [14.7.2016]

gevlucht. Hij verbood het dorp Vlissingen om hen te helpen en de Engelse inwoners van het dorp hebben een officieel bezwaarschrift aan Stuyvesant gestuurd. Dit bezwaarschrift is nog vandaag bekend als de *Remonstrantie van Vlissingen* (*Flushing Remonstrance* in het Engels) en “wordt beschouwd als een van de basisdocumenten van de Amerikaanse vrijheid, voorloper van het eerste amendement van de Bill of Rights die garandeert dat de regering geen wet zal maken betreffende de instelling van een godsdienst, of die de vrije uitoefening van een godsdienst verbiedt.” (Shorto 2004:320) De laatste daad die hem van de populariteit van de kolonisten beroofde was het conflict met de Raad van Negen en vooral met Adriaen van der Donck die resulteerde in de arrestatie van van der Donck.

Na de aanstelling van de nieuwe directeur-generaal Peter Stuyvesant was er hoop op verandering. Stuyvesant zag potentieel in van der Donck en hij maakte hem tot lid van zijn Raad van Negen. Maar al na paar maanden was het duidelijk wie Peter Stuyvesant is. Een strenge, compromisloze, aan de WIC gehoorzamende baas. En dus deed Adriaen van der Donck wat hij ook met zijn twee vroegere superieuren had gedaan. Hij besloot om de bevelen van Peter Stuyvesant niet te gehoorzamen en hij werd opnieuw de stem van de oppositie. Tijdens de jaarwisseling van 1648 en 1649 besloten de Raad van Negen om ook het publiek te laten spreken en ze gingen de huizen langs met vragen wat zij in de kolonie willen veranderen. Stuyvesant kwam met hen in conflict en merkte dat ze al een nieuwe brief aan de bestuurders van de WIC gereed hadden gemaakt. Dat was de druppel die de emmer deed overlopen. Adriaen van der Donck moest achter slot en grendel gezet worden.

Om een lang verhaal kort te maken werd Van der Donck na paar weken losgelaten onder de voorwaarde dat hij nooit opnieuw in de politiek of openbaarheid zou participeren. Op basis van wat we al van Adriaen van der Donck weten, kunnen wij zeggen dat dit geen mogelijkheid voor hem was. In het midden van 1649 heeft hij een zogenaamd *Vertoogh van Nieu-Nederland* met andere Raad leden samengesteld. Het was een ongeveer tachtig pagina's lange formele klacht die voor de ogen van de regering in Den Haag bestemd was. De Raad van Negen heeft zijn afvaardiging gekozen om zijn belangen voor de regering in Den Haag te verdedigen: het was de handelaar Jacob van Couwenhoven, landbouwer Jan Evertsen Bout en natuurlijk Adriaen van der Donck. Stuyvesant weigerde om zelf naar *patria* te vertrekken en hij heeft zijn secretaris, Cornelis van Tienhoven, gestuurd.

De missie van Adriaen van der Donck was om hun ideeën voor de regering te verdedigen en de regering overtuigen dat de controle over de kolonie van de WIC aan

de Staten-Generaal moest worden overgedragen en een nieuw type van bestuur in de kolonie moest worden ingesteld, een gemeentebestuur. In oktober 1649 had de afvaardiging van de Raad van Negen hun kans om hun klachten voor de Staten-Generaal te verdedigen. De Staten-Generaal besloot dat er een commissie zou ingesteld worden die de zaak zou verder onderzoeken. Helaas was er rond die tijd een poging door Willem II van Oranje-Nassau om een coup te plegen, dus de zaak van de kolonie werd bijkomstig.

In de tussentijd was van der Donck bezig met het promoteren van de kolonie. Hij heeft enkele documenten over de kolonie gepubliceerd die een grote groei van mensen veroorzaakten die wilde “emigreren”. Eén van de belangrijkste dingen die van der Donck heeft gedaan is het publiceren van een kaart die nu bekend is als de *Jansson-Visscher kaart* (Claes Visscher produceerde een gecorrigeerde editie). Wij kunnen de kaart in de bijlage nummer 4 zien. Het wordt nog steeds als “*de meest accurate weergave van het noordoostelijke deel van Noord-Amerika in de koloniale tijd en een van de mooiste voorbeelden van vroege cartografie*” beschouwd. (Shorto 2004:262)

De situatie in de Verenigde Provinciën werd weer rustig en in april 1650 kwam de beslissing van de Staten-Generaal. De commissie heeft besloten dat het bestuur van de WIC in de kolonie inderdaad niet gepast was en er een gemeentebestuur moest geïnstalleerd worden. Maar voor Van der Donck was dit niet genoeg. De commissie liet immers het bezit van de kolonie in de handen van de Compagnie. Van der Donck bleef in Nederland om met zijn missie door te gaan en met de reorganisatie van de kolonie te beginnen. Aan het eind heeft van der Donck de Staten-Generaal overtuigd en ze hebben besloten tot volledige reorganisatie van de kolonie. Dat zou ook het ontslag van Stuyvesant inhouden. Maar Adriaen van der Donck was blijkbaar de grootste pechvogel in de wereld. Net toen het op zijn overwinning begon te lijken, brak de Eerste Engels-Nederlandse Oorlog uit.

Bij Adriaen van der Donck sloeg dit alles in als een bom. Het vermogen van de WIC was de laatste jaren steeds verder afgenomen en de aanval van Van der Donck had er nog verder afbreuk aan gedaan. Maar zodra de eerste geruchten over een oorlog met Engeland de ronde deden, was de compagnie, die tenslotte was opgezet als een half-militaristische organisatie, weer tot leven gekomen. De voorheen zo machtige directeuren bloeiden weer op. Onder druk van hen, en uit angst dat dit niet het juiste moment was om liberale hervormingen door te voeren, draaiden de Staten-Generaal de verordeningen voor Nieuw-Nederland volledig terug. Ze herriepen de afzetprocedure van Stuyvesant en kwamen persoonlijk

eisen dat van der Donck de brief teruggaf die ze hem hadden gegeven. Daar kwam nog bij dat het activisme van Van der Donck, die nog maar enkele weken geleden lof was toegezwaard als degene die, in een proefproces tegen de aan de andere kant van de oceaan liggende provincie, het progressieve Nederlandse recht tot volle wasdom had gebracht, plotseling een wezenlijk gevaar leek te vormen. Hij werd vastgehouden en kreeg geen toestemming om naar Amerika terug te keren. (Shorto 2004:290)

Tijden zijn “huisarrest” was Van der Donck bezig met het schrijven van zijn nieuwe en het meest belangrijke boek, *Beschryvinge Van Nieuw-Nederlant (Ghelijck het tegenwoordigh in Staet is)*. De ongeveer honderd en twintig pagina's van de originele tekst kunnen wij nog steeds op Amazon voor 22 dollar in zijn Engelse versie *A Description of New Netherland* kopen.²⁰ Ik heb enkele fragmenten in het Engels gelezen en de beschrijving van Van der Donck is inderdaad prachtig. Hij schreef omvangrijk over de natuur in Nieuw-Nederland (bijv. *Of the forelands and sea-havens, Of the North River, Of the East River, Of the Flowers, Of the Wild Animals, Of the Winds, Of the Seasons, ...*), over de gewoontes van de indianen (*Of the different Nations and Languages, Of their Wars and Weapons, Of their Houses, Castles, Villages and Towns, Their Opinions of the Creation, ...*) en hij besteedde een heel hoofdstuk aan bevers (*Of the Beaver*). Aan het eind schreef hij een geweldig lang fictief briefgesprek tussen een patriot en een Nieuw-Nederlander (*A Dialogue between a Patriot and a New-Netherlander, upon the Advantages which the Country presents to Settlers*). Zijn *Beschryvinge* werd in 1655 gepubliceerd. De historicus Thomas O'Donnell zelfs zei, dat als dit boek oorspronkelijk in het Engels was geschreven, zou het tot de grootste koloniale boeken behoren, met de boeken van de auteurs als John Smith (*A Description of New England*), William Bradford (*Of Plymouth Plantation*) of John Winthrop (*The History of New England*).

In 1653 kreeg van der Donck uiteindelijk een toestemming om naar Nieuw-Amsterdam terug te keren, maar wel op voorwaarde dat hij zich nooit meer met politiek zou bezighouden of als een advocaat in de kolonie zou werken. Na zijn aankomst in de kolonie is er weinig informatie over zijn leven. Hij leefde in zijn huis in Yonkers en kwam waarschijnlijk in 1655 tijdens de Perzikoerlog aan zijn einde.

²⁰ Het is zeer moeilijk om een Nederlandse kopie van dit boek te vinden die geen scan van het origineel is en dus ik de Engelse titels van de hoofdstukken zal vermelden.

Adriaen van der Donck was nog geen veertig jaar oud toen hij overleed. Hij was minder dan vijftien jaar in de kolonie toen hij overleed maar toch slaagde hij erin om grote dingen te doen. Als hij meer geluk had gehad, had hij naar mijn mening de kolonie in één van de grootste overzeese Europese gebieden veranderd. Maar de omstandigheden waren tegen en de kolonie bleef in de handen van de hebzuchtige WIC en ook de plichtsgetrouwe, ijverige maar strenge directeur-generaal Peter Stuyvesant kon niets doen om de kolonie te redden van de Engelse overname. Na de overname bleef Stuyvesant in de kolonie en hij stierf in 1672. Om redenen die voor mij onbekend zijn, raakte Adriaen van der Donck in vergetelheid en nu kennen niet veel mensen deze man. Met Peter Stuyvesant is het beetje anders en zijn naam is aanwezig rondom de hele stad New York, als wij in het volgende hoofdstuk zullen zien.

Ik wil een merkwaardigheid aan het eind van dit hoofdstuk vermelden. Beide helden van dit hoofdstuk, Peter Stuyvesant en Adriaen van der Donck, zijn ook helden van een populair computerspel *Civilization IV: Colonization* uit 2008. Een speler kan in dit spel onder de Franse, Spaanse, Engelse of Nederlandse vlag spelen. De spelers opereren als de koloniale leiders van deze landen: voor Nieuw-Engeland is het John Adams en George Washington, voor Nieuw-Frankrijk is het Samuel de Champlain en Louis de Buade de Frontenac, voor Nieuw-Spanje is het Simon Bolivar en Jose de San Martin en voor Nieuw-Nederland is het Stuyvesant en van der Donck. Ik heb dit spel in 2008 gespeeld, maar ik had geen idee dat deze personen reële historische personen waren. Toen ik het spel tijdens het schrijven van deze scriptie weer heb geprobeerd, heb ik me gerealiseerd dat als ik voor de Nederlanders speelde, de kolonisten eenvoudige zinnen in het Nederlands zeiden. Ik ben helemaal niet de enige die denkt, dat Stuyvesant en Van der Donck helden zijn.

4. Nederlandse sporen in New York

Weinig mensen realiseren zich dat New York veel Nederlandse sporen heeft. Ik denk dat als ik in de straten van New York zou lopen, ik meer over dit onderwerp zou weten dan de meeste inwoners van New York (behalve dan Russel Shorto). Gewone New Yorkers lopen over het *Stuyvesant Plein*, New Yorkse teenagers gaan naar de *Stuyvesant High School*, ze kunnen in *Harlem* of in *Flushing* wonen en ze kunnen op een *stoop* zitten en een lekkere *coleslaw* voor hun lunch hebben terwijl hun ouders op de *Wall Street* werken. Een dag van een normale *Yankee* kan zeer Nederlands zijn.

Helaas kunnen we vandaag meestal alleen van immateriële sporen spreken die in de taal, cultuur of religie te zien zijn, maar er zijn ook enkele materiële en symbolische sporen die over heel Manhattan en New York zijn verspreid zoals standbeelden, gedenkplaten of musea. Echte fysieke sporen van Nieuw-Nederland zijn niet meer zichtbaar vanwege het feit dat de meeste Nieuw-Nederlandse gebouwen van hout waren gebouwd. Natuurlijk konden deze gebouwen niet 400 jaren blijven bestaan en grote branden in 1776 en 1835 hebben alle overblijvende sporen verwijderd. Toch hebben sommige gebouwen in New York kenmerken van de Nederlandse architectuur. Die zijn misleidend omdat deze huizen meestal van het eind van de negentiende en van het begin van de twintigste eeuw zijn. Deze periode en deze stijl zijn bekend als de *Dutch Colonial Revival* architectuur. Daarover zal ik nog verder schrijven.

Er kunnen hele boeken over de Nederlandse sporen in huidige New York geschreven worden maar wat zijn de meest belangrijke dingen in New York die we nu als Nederlandse kunnen benoemen? Dat wil ik graag in mijn volgende paragrafen onderzoeken. Eerst wil ik graag de materiële sporen analyseren zoals de al genoemde standbeelden, gedenkplaten, grafstenen, musea en andere bezienswaardigheden die duidelijk bepaald zijn, dan wil ik over de taal schrijven en hoe het Nederlands het Amerikaans-Engels beïnvloedde samen met geografische benamingen die we in New York kunnen vinden. Tenslotte wil ik over de immateriële sporen zoals culturele en religieuze aspecten schrijven. Deze zijn meer abstract en dus ook meer omstrede en er kunnen veel discussies zijn of deze hun afkomst in Nieuw-Nederland hebben of niet.

4.1. Nederlandse bezienswaardigheden op en rondom Manhattan

Wij kunnen vinden veel standbeelden en gedenkplaten overal New York die op de Nederlandse geschiedenis wijzen. Er zijn ook enkele boeken in het Nederlands geschreven die als een soort historische reisgids dienen. Bijvoorbeeld “*Nederlands New York: Een reisgids naar het erfgoed van “Nieuw-Nederland”*” door Gajus Scheltema en Heleen Westerhuijs dat voor het eerst in 2011 in het Engels werd gepubliceerd als “*Exploring Historic Dutch New York*” of dan ook “*Op zoek naar Nederlands New York: Een historisch reisboek*” door de al genoemde Jaap Jacobs. Ik had de kans om het hele boek door Scheltema en Westerhuijs te lezen en ik moet bekennen dat ik met elke pagina meer zin kreeg om een vliegticket naar New York te kopen. Eerlijk gezegd, dat was het geval met elk stukje tekst over Nieuw-Amsterdam. Ik heb al vermeld dat NY400 een grote inspiratiebron was voor nieuwe publicaties over de geschiedenis van de Amerikaans-Nederlandse geschiedenis en deze twee zijn voorbeelden. “*We vonden echter dat één type boek daarbij ontbrak: een reisgids waarmee de moderne toerist kennis zou kunnen maken met de Nederlandse erfenis in New York, New Jersey en Delaware. Met de oorspronkelijke Engelstalige publicatie Exploring Historic Dutch New York en deze Nederlandstalige editie getiteld Nederlands New York doen we een poging in deze behoefte te voorzien.*” (Scheltema & Westerhuijs 2012:10)

Ik wil graag vermelden dat we Nederlandse sporen niet alleen op Manhattan kunnen vinden maar ook in andere delen van de New York stad en staat en bovendien ook in de hele Hudson Valley, New Jersey en Delaware. *Nederlands New York: Een reisgids naar het erfgoed van Nieuw-Nederland* vermeldt ongeveer 170 bezienswaardigheden in New York, Hudson Valley, New Jersey en Delaware die iets te maken met de Nederlandse afkomst hebben. Belangrijk is dat deze alleen de bezienswaardigheden zijn die niet openbaar zijn zoals musea, kerken, begraafplaatsen of huizen. “*Niet opgenomen in deze lijst zijn openbare bezienswaardigheden, straten, pleinen, parken, monumenten en standbeelden die altijd toegankelijk zijn.*” (Scheltema & Westerhuis 2012:224) Ik zal niet alle 170 bezienswaardigheden opnoemen maar ik zal wel enkele vermelden die wij op Manhattan waar Nieuw-Amsterdam lag kunnen vinden.

Om te beginnen moet ik misschien de meest bekende straten in New York vermelden – *Wall Street* en *Broadway*. Beide straten lagen in New York toen het Nieuw-Amsterdam was. *Wall Street* heette toen *De Waal Straat* of *Wal Straat* en er zijn drie mogelijkheden waarom die ik heb al vermeld (1. de wal, 2. de rivier Waal, 3. Waalse kolonisten). “*Tegenover Trinity Church, aan de zuidzijde van Wall Street op de*

hoek met Broadway, herinnert een gedenkplaatje aan de verdedigingswerken waaraan Wall Street zijn naam ontleent. (...) De Palissade is op symbolische wijze opnieuw aangelegd: in het trottoir van Wall Street geven rechthoekige houten blokken de mogelijke oorspronkelijke locatie aan.” (Scheltema & Westerhuis 2011:30) Broadway heette toen *De Breede Weg*. “Broadway loopt noordwaarts over geheel Manhattan. De lange straat met een in oorsprong Nederlandse naam, aangelegd waar een eeuwenoud indiaans pad lag, ...” (Jacobs 2009:38) In de bijlage nr. 7 kunnen wij de kaart van Nieuw-Nederland zien.

Er is misschien geen groter fysisch Nederlands spoor in New York dan *Wall Street* en *Broadway* maar nu wil ik graag een paar merkwaardigheden vermelden die op Manhattan liggen en die met Nieuw-Amsterdam verbonden zijn. Op *Stone Street* kunnen we de overblijfselen van het voormalige stadhuis van Nieuw-Amsterdam vinden en “De locatie staat bekend als *Stadt Huys Block* en wordt tegenwoordig grotendeels in beslag genomen door het voormalige *Goldman Sachs-gebouw*. Op de zuidoostelijke hoek van het blok is door middel van gekleurde bestrating aangegeven waar de koloniale panden hebben gestaan. Een klein gedeelte van de funderingen is te zien via een glazen paneel in het trottoir.” (Scheltema & Westerhuis 2011:36) Verder kunnen we op *Pearl Street* een gedenkplaat vinden die naar de locatie van de eerste Nederlands gereformeerde kerk in Nieuw-Amsterdam verwijst.

Een andere gedenkplaat in de hal van het gebouw van het *National Museum of the American Indian* verwijst naar de voormalige locatie van *Fort Amsterdam* met de WIC kantoren, barakken en later ook een kerk. Eén van de belangrijkste monumenten ligt in *Battery Park* naast het *National Museum of the American Indian*. Er “staat een vlaggenmast, in 1926 door Nederland aan de stad geschonken “ter ere van de lange, niet aflatende vriendschap.” Op het granieten voetstuk van de mast zien we een beeldhouwd tafereel dat de aankoop van Manhattan voorstelt door de Nieuw-Nederlandse directeur *Pieter Minuit*.” (Scheltema & Westerhuijs 2012:38) Een kant van dit monument kunnen wij onder bijlage nr. 3 zien. De andere kant van dit monument wijst op de Nederlandse afkomst van New York: “Nadat de Kamer Amsterdam der West Indische Compagnie op 22 april 1625 last had gegeven tot den aanleg van het Fort Amsterdam en tien bouwerten daarnevens heeft de koop van het Eiland Manhattan in 1626 dien aanleg bevestigd welke de grondslag werd van de stad New-York.”²¹

²¹ URL: <http://www.ourtravelpics.com/> (http://www.ourtravelpics.com/newyork_1/newyork_1_409.jpg) [28.5.2016]

Meer in noordelijke richting ligt op het kruispunt van 131 East 10th Street, 2nd Avenue en Stuyvesant Street de *St. Mark's Church-in-the-Bowery*. Deze bouwerij of *bowery* als het in het Amerikaanse Engels geadapteerd werd was eens het eigendom van Peter Stuyvesant. “*De Bowery is vernoemd naar de bouwerij van Petrus Stuyvesant, die de directeur-generaal in 1651 kocht van de WIC. (...) Op de plaats waar Stuyvesant een kapel bouwde, verrees in de achttiende eeuw St Mark's Church-in-the-Bowery, die nog steeds in gebruik is voor religieuze en culturele evenementen. In het familiegraf van de Stuyvesants onder de kerk rusten de directeur-generaal en een aantal van zijn nazaten.*” (Scheltema & Westerhuijs 2012:43) Nog verder in de noordelijke richting ligt het *Stuyvesant Square*. In het midden van het plein staat een bronzen standbeeld van Peter Stuyvesant die werd in 1939 gemaakt voor het Nederlandse paviljoen voor de Wereldtentoonstelling Expo in New York.

Zoals ik heb al vroeger geschreven er zijn veel meer bezienswaardigheden in New York die Nederlandse geschiedenis hebben maar natuurlijk kan ik niet alle hier bespreken. Onder andere bezienswaardigheden die ik heb al vermeld zijn er bijvoorbeeld ook *Fraunces Tavern Museum, Elmendorf Reformed Church, Dyckman Farmhouse Museum, Van Cortlandt House Museum, Vander Ende-Onderdonk House* en veel andere.

4.2. De aanwezigheid van het Nederlands in het Amerikaans-Engels

4.2.1. Invloed van het Nederlands op het Amerikaans-Engels

Sinds ik ben begonnen met het studeren van het Engels ben ik altijd nieuwsgierig geweest waarom er zulke grote verschillen zijn tussen het Amerikaans-Engels en het Brits-Engels en hun woordenschat of spelling. Later waren de redenen duidelijk. Met de verschillende historische en culturele ontwikkelingen of ook verschillende fauna, flora of verschillende buurlanden was de Nederlandse invloed op het Engels in het gebied een logisch resultaat. Bovendien moeten we ook rekening houden met de Amerikaanse afkeer van alles wat Brits was na de Amerikaanse Revolutie:

Both the English and the Dutch languages have developed in America, independently of European English and Dutch. On the American continent, new words were made or borrowed for specific geographical circumstances, indigenous animal and plant species, individual social and cultural developments, and technical innovations. New phrases were developed and the language went its own way in spelling and grammar. Language became an issue when the US

declared its independence from Great Britain in 1776. The newly independent country tried to forge its own identity and its own form of government to differentiate itself from its former mother country. In order to distance itself as much as possible from Great Britain and everything connected with it, the Americans came to stress the differences between the English and the American culture and language. This is probably also a reason why English has never been accepted as the official language of the US. Despite this, in actuality, English had become the principal colloquial language of the young US. In order to distinguish themselves linguistically, too, from the erstwhile mother country, the Americans decided not to regard the peculiarities of the American language as mistakes any longer but as characteristics of their own national language (Van der Sijs 2009:12-13)

Dit schrijft Nicoline van der Sijs in haar boek over de Nederlandse invloed op het Engels genoemd *Cookies, Coleslaw, and Stoops: The Influence of Dutch on the North American Languages*, ook in het Nederlands beschikbaar onder *Yankees, cookies en Dollars: De invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse talen*. Dit boek was één van bestsellers van NY400 in 2009. Het Nederlands beïnvloedde ook andere soorten Engels, niet alleen het Amerikaans-Engels. Sommige Nederlandse woorden zijn geadapteerd in het Engels lang voordat Nieuw-Amsterdam werd gesticht. Deze woorden komen meestal uit het gebied waarin de Nederlanders experts waren – de scheepvaart en de handel.

Wm. H. Carpenter schrijft in zijn essay *Dutch Contributions to the Vocabulary of English in America: Dutch Reminders in New York State* uit 1908 over drie verschillende typen of fases van de Nederlandse invloed op het Amerikaans-Engels. Het eerste type is de invloed op de spreektaal direct vanuit Nederland meestal door Frankrijk of direct door Engeland. Dit was het geval meestal tijdens de zestiende of zeventiende eeuw als het resultaat van de Nederlandse migratie en de Nederlandse positie in de handel. Het tweede type is de invloed van het koloniale Nederlands op het koloniale Engels. Het begon met de eerste ontdekkingsvaarten naar Afrika waar beide landen elkaar ontmoetten, het ging door ook in de Nieuwe Wereld en eindigde in de twintigste eeuw in Zuid-Afrika tijdens de Tweede Boerenoorlog. Het derde type is die meest belangrijk voor dit onderwerp. De invloed van het Nederlands op het Amerikaans-Engels (Carpenter 1908:53-68).

De Nederlandse woorden die in het Amerikaans-Engels gebruikt worden, zijn van alle mogelijke gebieden van het alledaagse leven. Nicoline van der Sijs spreekt van 246

Nederlandse leenwoorden in het Amerikaans-Engels die zij in veertien verschillende taalgebieden of semantische velden verdeeld:

- *Food, drink and stimulants*; **28** woorden. Bijv.: *coleslaw, cookie, cruller, dope, speck, to snoop, waffle*
- *Flora and fauna*; **20** woorden. Bijv.: *abele tree, blauser, Easter flower, groundhog, pinkster flower, sap bush*
- *Household effects and everyday implements*; **18** woorden. Bijv.: *bake-oven, bed-pan, dobber, sawbuck*
- *Polity and citizens*; **17** woorden. Bijv.: *boss, burgher, filibuster, overslaugh, patroon, Yankee, Yonkers*
- *The American landscape*; **12** woorden. Bijv.: *binnewater, bush, canal, gat, hook, kill*
- *Human traits and characterizations*; **9** woorden. Bijv.: *astamagootis* (van Nederlandse *als het maar goed is*), *dumbhead, mauger*
- *Religion and religious festivals*; **8** woorden. Bijv.: *domine, dumpler, kermis, labadist, mennist*
- *In and around the house*; **8** woorden. Bijv.: *block, bowery, crawl, hay barrack, stoop*
- *Trade*; **8** woorden. Bijv.: *bakery, beer-cellar, bindery, bookbindery, brewery*
- *Money and units of measure*; **7** woorden. Bijv.: *anker, schepel, dollar, stiver*
- *Children's language*; **7** woorden. Bijv.: *bakkes, hoople, hunk, pinkie, Santa Claus*
- *Transport by sea and land*; **6** woorden. Bijv.: *keelboat, scow, skate, sleigh*
- *Clothing*; **5** woorden: *duffle, mutch, wamus, knickerbockers, winkle-hawk*
- *Miscellaneous*; **5** woorden: *bazoo, dingus, hunky-dory, poppycock, spook*

Dit zijn gezamenlijk 166 woorden die hun afkomst van de Nederlandse kolonisten en later Nederlandse immigranten hebben. De andere **80** woorden, die Nicoline van der Sijs als Nederlandse in het Amerikaans-Engels vermeldt zijn veel jonger, meestal van de tijden na de Tweede Wereldoorlog en dit was niet door het middel van verbaal contact tussen de sprekers van het Engels en van het Nederlands.

Meestal was het door het middel van bijvoorbeeld wetenschappelijke contacten, sport, journalistiek of handel (van der Sijs 2009:276).

Het is vanzelfsprekend dat als twee culturen zo lang met elkaar in symbiose leven, er een transfer van culturele aspecten moet komen. Toen de Engelsen de controle over de kolonie van Nieuw-Nederland overnamen, bleven de Nederlanders in hun oude huizen en gingen met hun leven door. Hier was een belangrijk element ook het feit, dat de kolonisten zelf niet wilden vechten en eigenlijk de voorkeur gaven aan Engels bewind boven WIC-bewind. Al vroeger was er een interactie tussen de kolonisten van beide landen met betrekking tot handel, geschillen of andere “koloniale” zaken. Na 1664 moesten ze echte burens zijn en dicht naast elkaar leven. De officiële taal werd natuurlijk veranderd in het Engels maar het Nederlands bleef aanwezig in het gebied tot vandaag. Carpenter ook schrijft dat het Nederlands de officiële taal in New York bleef in de Gereformeerde Kerk tot 1764 en het Nederlands bleef ook één van de vakken in school tot 1773, toen Anthony Welp de laatste leraar was die officiële lessen Nederlands gaf.

Gertrude Lefferts Vanderbilt schrijft in haar boek *The Social History of Flatbush*:²²

In 1776, in order to oblige the children to learn English, they were compelled to converse in that language in school, and were punished if they spoke Dutch. At home, however, where no compulsory measures were used, they naturally fell into the old familiar words, and their language there was still that of the fatherland. At the fireside, on the farm, in the street, they spoke Dutch; the colored people in the kitchen, the master and mistress in the house, neighbor to neighbor and friend to friend, all conversed in Dutch. Business was transacted in that language, wills were written and agreements made in that familiar tongue; and on the Sabbath-day they read from their Dutch Bibles, sang from their Dutch Psalm-books, and listened to sermons in Dutch from ministers who, as late as 1746, came from Holland. (Vanderbilt 1881:53)

Charles Gehring had een lezing tijdens de TEDx Hudson Talk in 2014 met de naam: *New Netherland – The Best Kept Secret in American History*. Hij geeft daarin een beknopte geschiedenis van Nieuw-Nederland en hij vermeldt ook een interessante anekdote die populair was tussen de inwoners van de staat New York in de jaren tachtig

²² Flatbush was een voormalige nederzetting in Nieuw-Nederland die *Midwout* genoemd werd en in 1652 was gesticht.

van de negentiende eeuw. Dat verhaal zegt dat als vrienden en burens bijeenkwamen voor de zondagslunch, zij een lekkere maaltijd hadden en na het eten de mannen naar de biljartkamer gingen om biljart te spelen, een sigaar te roken en brandy te drinken. De vrouwen gingen dan naar de keuken om Nederlands te praten. Charles Gehring gaf deze anekdote als een voorbeeld van de lange overleving van het Nederlands in het gebied dat eens de kolonie Nieuw-Nederland was. Eén van de belangrijke redenen waarom het Nederlands in het gebied zo lang bleef is het feit, dat de vrouwen met Nederlandse oorsprong geïsoleerd waren. Ze moesten met hun kinderen thuisblijven en dus gingen ze door met Nederlands te gebruiken. De mannen aan de andere kant moesten tweetalig worden om een deel van de economie te kunnen zijn. Ook de kinderen gebruikten meestal het Nederlands voor een groter deel van hun kinderjaren en hun jeugd. Carpenter schrijft dat een andere mogelijke reden waarom het Nederlands zo lang in het gebied bleef en waarom werd het Amerikaans-Engels door het Nederlands beïnvloed, het feit is dat er nooit een andere taal was in contact die met het Engels kwam die zo opneembaar als het Nederlands is: *“Many words are positively the same in sound and sense, and others are so near in both respects that the slightest impetus would turn them to the majority.”* (Carpenter 1908:60-61) Hierbij speelt zeker ook een rol dat 17e- en 18e-eeuwse Engels veel dichter bij het toenmalige Nederlands stond dan het huidige Engels.

Het is belangrijk om te vermelden dat de meerderheid van deze woorden alleen lokaal bekend zijn en alleen paar woorden in het hele Amerikaans-Engels worden gebruikt. Ik denk dat de meerderheid van deze nu hybride woorden in hun tussen Engels-Nederlandse vorm onbegrijpelijk zijn voor zowel Amerikanen als Nederlanders is. En het is vanzelfsprekend dat deze lijst korter kan en zal worden. W. H. Carpenter schrijft in zijn essay uit 1908:

It is quite apparent that a list of such material made fifty years ago would have been much greater than one made today. Some of these borrowed words have imbedded themselves fast in the vocabulary and will doubtless remain forever. Many others, on the other hand, we never firmly fixed, except, it may be, in restricted localities, and are continually in a process of disappearance. (Carpenter 1908:60)

Hoewel sommige woorden het Amerikaans-Engels nooit zullen verlaten en dus zal het Nederlands voor altijd in de taal aanwezig zijn.

Wat wij niet mogen vergeten, zijn de Engelse zegswijzen die het woord “Dutch” bevatten. Deze zegswijzen komen niet uitsluitend uit de zeventiende eeuw maar ongetwijfeld werden ze geïnspireerd door de interactie van de Nederlanders met de Engelsen die veel vroeger is begonnen. Wat is misschien slecht nieuws voor de Nederlanders is dat de meerderheid van deze zegswijzen een negatieve betekenis heeft.

The Britons were not exactly fond of the Hollanders: in the seventeenth century they were each other's enemies and competitors – both nations aspired to supremacy over the seas, and each wanted to control the spice trade from rich Asia. (...) There was not only a war at sea, there were also battle of words. The Oxford English Dictionary gives a number of expressions in which Dutch is used mockingly or insultingly, some of them not found before the seventeenth century, for even after peace was officially concluded, the past kept being remembered. These expressions stress the Dutch love of alcohol, Dutch immorality, or the stopgaps they use. (van der Sijs 2009:56)

De Amerikanen hebben al lang geleden de Nederlandse vrekigheid bemerkt en wij kunnen het zien ook in hun taal en hun behandeling van het woord “Dutch”. De frases “Dutch party, Dutch supper, Dutch treat, to go Dutch, to Dutch it” hebben dezelfde betekenis: iedereen betaalt zijn eigen deel van een rekening.

Op internet heb ik een mooi citaat van Charel van Dam (marketing manager of the Netherlands Board of Tourism and Conventions in New York) gevonden: “*In the English language, when something goes wrong, they put the word Dutch in front of it.*” En ik moet bekennen dat ik heb geen idee gehad dat er zo veel negatieve zegswijzen met het woord “Dutch” bestaan. Peter Douglas, een lid van de *New Netherland Institute* schrijft in zijn essay *Dissing the Dutch*:

Labels depend on a stereotype, and there's nothing like a war (or three) to bring these out. For the English in the 17th century the Dutch were characterized and caricatured as a bunch of stolid, tightfisted, cowardly, bad-tempered drunks. All these associations were applied to the Dutch as a sort of self-conscious national propaganda permeating the language. Yet for all the caustic words, judging from many of the examples, there's an inescapable touch of rich humor too, though always at the expense of the Dutch of course. “Dutch” was used as a description of almost anything that was the opposite of what it ought to be. To be “Dutch” was to be inferior, opposite, irregular, contrary, inadequate, cowardly, deceitful,

strange, fake, awkward, outlandish, false, debased, and generally contrary to the English idea of normal. (Douglas, p. 2)²³

En hij gaan door met een ongelofelijke lijst van Engelse frases met het woord “Dutch” erin. Hier zijn paar voorbeelden met hun betekenissen:

- “*to talk Dutch*” – brabbelen
- “*Dutch act*” – deserteren of om zelfmoord te plegen
- “*Dutch borrower*” – iemand wie altijd iets leent maar nooit brengt terug
- “*Dutch feast*” – een feestje waar de gastheer als de eerste dronken wordt
- “*Dutch generosity*” – vrekkingheid
- “*Dutch gift*” – een cadeau dat mooi is zowel voor de gever als voor de ontvanger (bijv. een doos met chocola)
- “*Dutch headache*” – een kater
- “*Dutch luck*” – pech
- “*Dutch lunch*” – een bier als lunch hebben

Hoewel de meerderheid van de frases uit de laatste drie eeuwen komt, heeft deze traditie van vernederen van de Nederlanders in het Engels veel oudere geschiedenis. Al in 1596 schreef William Shakespeare in hun toneelstuk “Edward III” dat:

*“But, on the other side, to think what friends
King Edward hath retain’d in Netherland,
Among those ever-bibbing Epicures,
Those frothy Dutch men, puft with double beer,
That drink and swill in every place they come,
Doth not a little aggravate mine ire.”*²⁴

Een paar jaar later in 1602 schreef hij in zijn toneelstuk “*The Merry Wives of Windsor*” dat “*And in the height of this bath, when I was more than half stewed in grease, like a Dutch dish, to be thrown into the Thames...*”²⁵

²³ URL: www.newnetherlandinstitute.com
(http://www.newnetherlandinstitute.org/files/2613/6700/9122/DISSING_THE_DUTCH.pdf) [29.7.2016]

²⁴ Shakespeare, William. *King Edward III*. Cambridge: Cambridge UP, 1998. p. 106

Er zijn veel andere voorbeelden en ik moet zeggen dat ik betwijfel dat veel mensen deze zegswijzen kennen. Er zijn alleen paar frases die vaak door de meerderheid van de sprekers worden gebruikt. Ook de meerderheid van de frases komt niet uit de zeventiende eeuw en ze zijn veel jonger maar als een illustratie van de historische context is dit meer dan genoeg.

“Even though the origin of many of these “Dutch” terms (or that of the mindset that created them) comes from a historical conflict and is lost behind more than three centuries of attenuation, in terms of contemporary sensitivities and “political correctness” their use still might be considered objectionable. While they have weakened enough to become little more than linguistic curios, they do perpetuate unfair and unflattering stereotypes, especially when removed from their meaningful historical origins and come without explanations. A great many of these expressions seem to be fading unassisted from popular usage, so much so that their meaning is murky enough to require clarification. A few are embedded in the language (such as “to go Dutch”) and have retained their prevalence, though, for the most part, any direct or recognized association with the Dutch and the Netherlands has largely evaporated. On the constructive side, those who still use such phrases are probably only vaguely aware of the original negative convention that they barely now evoke.” (Douglas, p. 5-6)

Misschien is het niet mooi en te ruw tegen de Nederlanders maar zoals het Nederlandse spreekwoord zegt: *“In liefde en oorlog is alles geoorloofd.”*

4.2.2. Nederlandse benamingen in New York

Behalve de bovenvermelde woorden en zegswijzen is er ook een groot aantal geografische benamingen op Manhattan, in de New York stad, in de New York staat en ook in de omliggende staten die hun afkomst in het Nederlandse tijden hebben. Veel van deze benamingen in de New York stad maar buiten het Manhattan eiland komen uit de zeventiende eeuw en ze eens waren zelfstandige nederzettingen binnen de kolonie Nieuw-Nederland. Sommige werden genoemd naar de concrete kolonisten, bijvoorbeeld *The Bronx* (genoemd naar Jonas Bronck, die het gebied in 1639 kocht), *Yonkers* of *Van der Donck Park* (genoemd naar Adriaen van der Donck, wiens bijnaam was “Jong

²⁵ Shakespeare, William. *The Merry Wives of Windsor*. Walton-on-Thames, Surrey: T. Nelson, 2000. p. 237

heer” of “Jonkheer”) en sommige werden genoemd door de kolonisten naar een stad of een dorp in hun vaderland, bijvoorbeeld *Brooklyn* (naar Breukelen), *Flushing* (naar Vlissingen), *Gravesend* (naar 's-Gravensande), *Harlem* (naar Haarlem) of *Ned Utrecht* (naar Utrecht).

Ik heb al de meest symbolische straten van New York, *Wall Street* en *Broadway* vermeld die direct uit het zeventiende-eeuwse Nieuw-Amsterdam komen. Behalve deze twee zijn er ook andere straten met Nederlandse afkomst, bijvoorbeeld *Bowery Lane*, *Nassau Street*, *Cortlandt Street*, *Bergen Street* of *Bridge Street*. Ook sommige eilanden rondom New York hebben hun oorsprong in de Nederlandse tijden, bijvoorbeeld *Block Island*, *Coney Island*, *Long Island*, *Staten Island* of *Governors Island*.

Het laatste ding dat ik hier wil vermelden, heeft niets te maken met de benamingen in de stad New York. Hoewel het zou een brutaliteit zijn als ik het zou vergeten te vermelden. De officiële symbolen van de stad New York. Het zegel en de vlag van de stad New York zijn pure verwijzing naar de Nederlandse afkomst van de stad. Wij kunnen deze in de bijlage 5 en 6 zien. Het zegel dateert uit 1686 en behalve het Latijnse opschrift (dat simpel *Zegel van de stad New York* betekent) bevat het vier molenwieken die direct herinnering aan de Nederlandse koloniale tijden zijn. De twee tonnen en twee bevers zijn een referentie aan de vroegste handelsgoederen die aan de Nederlandse kolonisten hielpen om over te leven. Dan is er ook het jaar 1625, het jaar wanneer New York werd officieel opgericht. De vlag van New York bevat ook het zegel in het midden met drie verticale strepen in de achtergrond, blauwe, witte en oranje. Dit verwijst naar de Nederlandse vlag.

4.3. Holland Mania

Ik heb al vermeld dat door de grote branden van 1776 en 1835 alle overblijvende sporen van de oude Nederlandse kolonie werden vernietigd en nu kunnen wij bijna geen sporen van de originele koloniale Nederlandse architectuur in of rond New York vinden. Maar toch kunnen wij vandaag architectonische elementen in New York vinden die op de Nederlandse architectuur lijken. Aan de eeuwwisseling van de negentiende en twintigste eeuw was er een trend en architectonische beweging, die als *Dutch Colonial Revival* bekend is. Aan het eind van de negentiende eeuw begon Amerika met nostalgie naar het koloniale verleden te kijken. Later werd het naar de architectuur overgebracht. Typische kenmerken van deze periode zijn bijvoorbeeld mansardedak, trapgevel of potdeksel betimmering. Gebouwen met deze elementen kunnen wij bijvoorbeeld vinden op West

End Collegiate Church, het Sunnyside huis in Tarrytown of algemene gebouwen op S William Street, 149 East 38th Street, 119 West 81st Street, 18 West 37th Street of andere. Ik moet vermelden dat er op Wikipedia een pagina is met een lijst met de oudste gebouwen in New York. Deze lijst bevat tenminste vijftien huizen of gebouwen die tijdens de koloniale aanwezigheid van Nederlanders werden gebouwd en die nog steeds op de originele plek liggen. Maar deze gebouwen hebben misschien één balk van de originele structuur dus hun originaliteit is twijfelachtig.

De eeuwwisseling van negentiende en twintigste eeuw was in Amerika de tijd van een fenomeen, die in 1998 door Annette Stott, een kunsthistoricus, als *Holland Mania* aangeduid werd (Stott 1998). De *Dutch Colonial Revival* was een deel ervan. Deze periode in de Verenigde Staten is kenmerkend door een snelle economische groei, het oosten werd verbonden met het westen door een spoorweg en de nationale industrie bloeide. Dit maakte sommige ondernemers immens rijk en de sociale verschillen groeiden. Al vroeger werden de inheemse bewoners van Amerika verhuisd naar reservaten en ook de nieuwe sociale klasse van de vrijgestelde slaven van de zuidelijke staten begon hun lange strijd om erkend te worden als volwaardige burgers van het land. De economische groei werd een grote verlokking voor vele Europeanen om te emigreren en rijk te worden.

Met alle nieuwe klassen, nationaliteiten, groepen en soorten mensen werd het belangrijk voor Amerika om hun eigen identiteit weer te vinden. En sommige mensen besloten om naar de Nederlandse oorsprong te kijken. Nieuwe meningen kwamen voor dat de Nederlandse Staten-Generaal een voorbeeld voor de Amerikaanse democratie zijn in plaats van het Engelse parlement, en dat de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog tegen de Britten is hun versie van de Nederlandse Opstand tegen de Spanjaarden. In 1903 riep het *Ladies' Home Journal*, een van de populairste Amerikaanse tijdschriften van de 20e eeuw voor vrouwen (het was het eerste Amerikaanse tijdschrift die één miljoen abonnees bereikte), Nederland tot *The Mother of America* uit. Behalve het gebruik van Nederlandse architectonische elementen was er een grote vraag naar alles wat Nederlands was. De Amerikaanse verzamelaars kochten schilderijen van de Gouden Eeuw, de Amerikaanse kunstenaars gingen naar Nederland om het met zijn eigen ogen te zien en zijn eigen handen te schilderen, en de beelden van het Nederlandse leven werden gebruikt om Amerikaanse producten de schijn van kwaliteit te geven.

Amerikaanse fabrikanten en adverteerders boekten grote successen met het Nederlandse imago. Producten als Old Dutch Cleanser (schoonmaakmiddel), Old Masters (sigaren), Dutch Boy (verf) en Van de Camp (soep) verwierven grote

bekendheid dankzij Nederlands georiënteerde marketingcampagnes. Andere bedrijven gebruikten in hun advertenties afbeeldingen van Nederlandse jongens en meisjes of verwijzingen naar windmolens of tulpen. De Holland Mania duurde niet lang, maar de nationale rage van alles wat Nederlands was lag enkele tientallen jaren stevig verankerd in de geschiedenis van New York en omgeving. (Scheltema & Westerhuijs 2012, p. 75)

4.4. Nederlandse tolerantie in New York

De Nederlandse tolerantie is het onderwerp van tientallen van boeken, artikelen, essays, scripties, lezingen en debatten. Er zijn veel geleerden die zeggen dat de Nederlanders de uitvinders van de tolerantie zijn en aan de andere kant er zijn ook geleerden die zeggen dat er niet zoiets als de Nederlandse tolerantie bestaat. Ik ben geen expert en geen geleerde en ik denk dat ik niet in de positie ben, waar ik mijn eigen conclusie kan trekken over zo'n complexe zaak maar ik kan tenminste andere geleerden onderzoeken en hun meningen vergelijken.

Tegenwoordig wordt de Nederlandse tolerantie gezien door de huidige houding tegen homohuwelijk, drugsgebruik of euthanasie. De Nederlandse tolerantie is vandaag de dag nauw verbonden met het Nederlandse liberalisme. Maar als wij over de sporen van de Nederlandse tolerantie in de Amerikaanse cultuur willen spreken, kunnen wij niet naar het concept uit de eenentwintigste eeuw kijken. De tolerantie in Nieuw-Amsterdam en in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden tijdens de zeventiende eeuw was heel iets anders dan die van vandaag. Historisch wordt Nederland gezien als één van de meest tolerante landen. Al in de zestiende en zeventiende eeuw was er veel meer ruimte voor verschillende religieuze en intellectuele debatten dan in andere landen. Waar vluchtten de Spaanse en Portugese Joden na de oprichting van de Inquisitie? Naar Nederland. Waarheen vluchtten de Franse Huguenoten na de Bartholomeusnacht? Naar Nederland. Waarheen vluchtten de Calvinistisch georiënteerde *Pilgrim Fathers* onder druk van koning Jacobus I en waar verbleven ze voor ongeveer twaalf jaar voor ze op het boord van Mayflower naar de Nieuwe Wereld voeren? Nederland.

Heel belangrijk voor de Nederlandse tolerantie was de notie van godsdienstvrijheid of gewetensvrijheid. Dit concept werd al in 1579 in de Unie van Utrecht erkend na jaren van Spaanse onderdrukking. In de Unie werd aan de inwoners van Holland en Zeeland de vrijheid van geweten verleend. Andere landsdelen hadden de vrijheid om

zelf te bepalen hoe deze kwestie aan te pakken. Maar deze vrijheid was niet zo ingrijpend als het woord kan aanduiden. Het probleem met deze kwestie van gewetensvrijheid was dat het twijfelachtig was of mensen hun religie publiekelijk kunnen beoefenen. De Republiek had geen officiële kerk maar de *publieke kerk* was de Gereformeerde Kerk. De praktijk was dat in de meerderheid van de landsdelen de rooms-katholieke kerkdiensten verboden waren. De gewetensvrijheid gold alleen voor persoonlijke en niet-publieke diensten. Kortom, thuis kon men jood, lutheraan of katholiek zijn maar in het openbaar kon dat niet worden gezegd.

Hier komt een ander Nederlands concept naar voren – het gedogen. Het gedogen is een soort van tolerantie die in Van Dale wordt uitgelegd als *dulden, toelaten of onder bepaalde omstandigheden toelaten wat wettelijk verboden is*. Tegenwoordig is het drugsbeleid in Nederland het bekendste voorbeeld van het gedogen of van zogenaamd gedoogbeleid. In de zestiende of zeventiende eeuw betekende het dat iedereen alles kon denken wat hij of zij wilde denken, maar als dat verschilde van wat “publiek” was, dan moest het voor thuis blijven. En er waren ook hier bepaalde uitzonderingen en zo ware bijvoorbeeld het Mennonisme, Lutheranisme of Arminianisme getolereerde kerken. Het Katholicisme werd officieel tot 1795 verboden maar toch werd het de katholieken toegelaten om in privé uit te oefenen en soms ook hun eigen scholen te hebben. Maar waarom zouden de Nederlanders zo gastvrij zijn? Wij moeten realiseren dat de toenmalige Nederlanders waren vooral handelaren. De economische interesses waren zeker een verlokking voor de Nederlanders en het speelde een grote rol bij hun gastvrije aanpak. Bijvoorbeeld, de lutheranen waren goedkope arbeidskrachten en de Joden uit Spanje en Portugal waren een verbinding met internationale handel netwerk en een gunstige bondgenoot in de strijd tegen de Spanjaarden. Het was een win-winsituatie.

Sophie Oostelbos, een student van MA North American Studies op de Universiteit Leiden heeft een interessante scriptie over de Nederlandse tolerantie in New York geschreven.²⁶ Zij wil niet de waarheid bepalen maar zij vergelijkt meerdere historici van de negentiende eeuw van de *Holland Mania* periode en moderne historici van de eenentwintigste eeuw en hun aanpak van de Nederlandse tolerantie in New York. Interessant is dat zij onder andere ook de ideeën van Russel Shorto en Jaap Jacobs, twee schrijvers die ook ik in mijn scriptie citeer, onderzoekt. Alleen bij het lezen van haar

²⁶ Oostelbos, Sophie. "Tolerance in (Old) New York - Its Origins in New Netherland Historiography." Thesis. Leiden University, 2016. Web. 15 Nov. 2016.

scriptie heb ik de grote verschillen tussen de twee gerealiseerd. Maar laten wij beginnen bij het begin.

Sophie Oostelbos stelt drie historici tegenover één historicus van de negentiende of twintigste eeuw. De drie verdedigen de idee dat de Nederlandse aanwezigheid een rol in het vormen van de Amerikaanse tolerantie speelde en de laatste is tegen dit idee. De drie waren Edmund B. O'Callaghan, Douglas Campbell en William Elliot Griffis en de vierde die tegen was, was Frederick J. Zwierlein. De bekendheid over de Nederlandse aanwezigheid in New York begon te stijgen aan het begin van de negentiende eeuw toen Diedrich Knickerbocker zijn boek *A History of New York from the Beginning of the World to the End of the Dutch Dynasty* uitgaf. Diedrich Knickerbocker was eigenlijk een pseudoniem van Washington Irving. De Nederlanders werden in dit boek als lui en dom afgebeeld.

Het probleem was dat veel mensen dachten dat het waar is en dus probeerden sommige historici dit om te veranderen. Het begon bijvoorbeeld met de publicatie van de boeken *The Rise of the Dutch Republic* en *History of the United Netherlands* door John Lothrop Motley en het ging door met de werken van bovengenoemde schrijvers tijdens de periode van *Holland Mania*. Sommige argumenten van de bovengenoemde historici voor het Nederlandse spoor op de Amerikaanse tolerantie waren bijvoorbeeld het stichten van de Raad van Negen en dat het was “*proof that Holland was the source from which New Netherland derived its municipal institutions, and he mark show strongly its first settlers were attached to those freedoms with which they were so familiar in their Fatherland.*” (Oostelbos 2016:13) Hun volgende argumenten voor waren bijvoorbeeld de positie van de slaven in Nieuw-Nederland (zij konden vrije mensen worden), de gewetensvrijheid, scheiding van kerk en staat of persvrijheid. De houding tegen van Frederick J. Zwierlein is sterk beïnvloed door het feit dat hij een katholieke Belg was en na de Nederlandse onderdrukking van de katholieken kon hij niets anders zeggen. Interessant is dat O'Callaghan ook een katholiek was maar uit Ierland en hij werd onderdrukt door de Engelsen en dus hij wilde weer niet erkennen dat de tolerantie in New York door de Engelsen geïnspireerd werd.

De historici van de eenentwintigste eeuw hadden een groot voordeel: de vertalingen van nieuwe teksten door Charles Gehring. Ze kunnen hun onderzoek op deze baseren. Ik denk dat het is al klaarblijkelijk wat is de houding van Russel Shorto:

“Als Amerika groot is geworden door de ingenieuze open houding tegenover verschillende culturen, dan is dat kleine driehoekje grond op die zuidelijke punt

van het eiland Manhattan de plaats waar dit idee is ontstaan, de plaats waar die gedachte voor het eerst vorm kreeg. (...) dan zie je dat Amerika op Manhattan begon.” (Shorto 2004:11)

Russel Shorto is een journalist en zijn aanpak van de geschiedenis is niet altijd helemaal precies. Aan de andere kant staan de historici, Evan Haefeli en Jaap Jacobs. Evan Haefeli concentreert zich in zijn boek *New Netherland and the Dutch Origins of American Religious Liberty* op het woord *tolerantie*. Volgens hem heeft dit woord enkele interpretaties en dus het antwoord op de Nederlandse tolerantie niet zo eenvoudig is. Hij ook maakt een verschil tussen het Nederlandse tolereren en gedogen: *What to outsiders was a staggering degree of religious diversity was a carefully calibrated system of social and political stability.”* (Haefeli 2012:58) Interessant is dat Jaap Jacobs, die een Nederlander is, ook denkt dat de Nederlandse invloed op de Amerikaanse cultuur overdreven waren en hij ook maakt verschil tussen het tolereren en het gedogen. Volgens Jacobs hadden de Engelsen groter invloed op het concept van Amerikaanse tolerantie dan de Nederlanders en de Nederlandse tolerantie was alleen een weg naar economische prosperiteit. Volgens hem was beslissend het feit dat de Engelsen lieten de Nederlanders in hun kolonie en de gewetensvrijheid kon later tot godsdienstvrijheid veranderen.

Zoals ik heb al vermeld, is het concept van tolerantie meer abstract en volgens mij is er geen duidelijk antwoord. Ik wilde hier illustreren dat er zijn aspecten die als Nederlandse kunnen worden beschouwd en ook dat er zijn meerdere schrijvers en historici die het antwoord proberen te bepalen.

Conclusie

Mijn eerst boek die ik heb over het onderwerp gelezen was *Nieuw-Amsterdam: Eiland in Het Hart Van De Wereld* door Russel Shorto en het was een interessante ervaring. Ik heb al vermeld dat Russel Shorto een journalist en geen historicus is, dus de aanpak die hij koos is heel aantrekkelijk maar hij koos om sommige dingen aan te passen of weg te laten. Alleen later met meerdere boeken, essays, artikels en teksten heb ik gevonden dat het onderwerp niet zo eenvoudig is en ik heb ook andere oogpunten gezien. De teksten door Russel Shorto zijn gebruikelijk maar ik moest alle informatie checken ook in andere bronnen.

Als ik heb in deze scriptie getoond, er zijn mensen die denken dat de Nederlandse erfgoed is het onderwerp die de aandacht van de historici en publiek verdient maar er zijn ook mensen die denken dat de Nederlandse periode in New York alleen marginaal deel van de Amerikaanse geschiedenis was. Ik ondersteun de eerste groep en ik denk dat iedereen moest tenminste bekennen dat als vandaag New York wordt als “Big Apple” aangeduid, dan was Nieuw-Amsterdam en Nieuw-Nederland het zaad waarvan heeft de Grote Appel gegroeid. Zonder de Nederlandse aanwezigheid zou het zeker geen New York als wij het vandaag kennen zijn. Evan Haefeli schreef: *“The greatest Dutch contribution toward the growth of American pluralism was less a positive than a negative impact on Early English colonization. New Netherland succeeded in keeping the Mid-Atlantic out of English hands. Had that not happened, it most likely would have been a region divided between a greater Chesapeake and a greater New England. In the end, then, we can thank the Dutch for the possibility that there could be a New York.”* (Haefeli 2012, p. 287) Voor de mensen die bekennen dat de rol van Nederlanders in het vormen van hedendaagse New York belangrijk was, ontstaat volgens Charles Gehring een nieuwe vraag: “So what?” Dat is wat hij vraagt in zijn TEDx Talk en hij geeft drie antwoorden waarom de Nederlandse aanwezigheid maakt uit. Eerst is dat de Nederlanders brachten over de diversiteit van de bevolking. Er zijn vermeldingen dat er werden ongeveer twintig talen in Nieuw-Amsterdam gebruikt. Dit feit kan worden gebruikt als het bewijs dat Nieuw-Nederland de veroorzaker van de zogenaamde smeltkroes die New York vandaag is. Tweede ding is dat de Nederlanders brachten over de sociale mobiliteit. In Nieuw-Nederland was het mogelijk voor arme maar ijverige mensen om op de sociale ladder omhoog te klimmen. En het derde ding is de al besproken Nederlandse tolerantie of de gewetensvrijheid. En als dit ook de mening van iemand als Charles Gehring is, dan moet er een beetje van waarheid zijn. Ik denk dat ik heb in mijn scriptie geïllustreerd dat het onderwerp niet zo vergeten is als het aan

het begin kon lijken. Er zijn meerdere verenigingen die de medewerking van New York met Nederland proberen te bewaren in het gebied van economie, geschiedenis of cultuur. Het werk van Charles Gehring hielp om een nieuwe impuls voor de geleerden te geven en ook nieuwe bronnen die ze kunnen gebruiken om het onderwerp meer bereikbaar te maken en Russel Shorto ging nog verder en stelde het onderwerp aan groter publiek voor. Ik heb geïllustreerd dat de kortdurende kolonie heel levendig was en dat er leefden mensen als Adriaen van der Donck, wie met beetje meer geluk één van de grootste koloniale personen in geschiedenis kon worden. Ik heb ook geïllustreerd dat Nederland nog steeds elke dag in de straten en in de taal van New Yorkers aanwezig is en dat er een mogelijkheid is dat het Nederlandse besef van tolerantie een voorganger van Amerikaanse “melting pot” is. In het geheel denk ik, dat deze scriptie wijs op het feit de Nederlanders in ongeveer vertig jaren slaagden om de volgende vierhonderd jaren te beïnvloeden.

En wat kan ik aan het eind zeggen? Ik wil graag bekennen dat het schrijven van deze scriptie echt een plezier was en ik heb veel interessante dingen ontdekt. Ik ben tot mijn thema met een groot geluk gekomen en nu ben ik heel blij dat ik een kans heb gehad om dit onderwerp verder te onderzoeken en realiseren waar is de herkomst van één van de geweldigste steden ter wereld. Tijdens het schrijven van deze scriptie heb ik me gerealiseerd dat het eigenlijk een prachtig verhaal is. Een verhaal net als andere historische avonturenverhalen uit mijn kinderjaren. Een verhaal met hoofdpersonages, met helden, slechteriken, grappige situaties maar ook geweld, oorlogen of verraden . Dit maakte mijn werk veel plezieriger en makkelijker.

Gebruikte literatuur

- BARREVELD, Dirk J. *From New Amsterdam to New York: The Founding of New York by the Dutch in July 1625*. New York: Writers Club, 2001. Print.
- DOUGLAS, Peter. "Dissing the Dutch. All's fair in Love and War." New York: New Netherland Institute,
http://www.newnetherlandinstitute.org/files/2613/6700/9122/DISSING_THE_DUTCH.pdf
- GOSSELINK, Martine. *New York, Nieuw-Amsterdam: De Nederlandse Oorsprong Van Manhattan*. Amsterdam: Nieuw-Amsterdam, 2009.
- HAEFELI, Evan. *New Netherland and the Dutch Origins of American Religious Liberty*. Philadelphia: U of Pennsylvania, 2012.
- JACOBS, Jaap. *Een Zegenrijk Gewest: Nieuw-Nederland in De Zeventiende Eeuw*. Amsterdam: Prometheus, 1999
- JACOBS, Jaap. *New Netherland: A Dutch Colony in Seventeenth-century America*. Leiden: Brill, 2005
- JACOBS, Jaap. *Op Zoek Naar Nederlands New York: Een Historisch Reisboek*. Amsterdam: Boom, 2009.
- JACOBS, Jaap. *Petrus Stuyvesant: Een Levensschets*. Amsterdam: Bakker, 2009.
- JACOBS, Jaap. *The Colony of New Netherland: A Dutch Settlement in Seventeenth-century America*. Ithaca, NY: Cornell UP, 2009.
- OOSTELBOS, Sophie. *Tolerance in (Old) New York - Its Origins in New Netherland Historiography*. Thesis. Leiden University, 2016. Web. 15 Nov. 2016.
- RINK, Oliver A. *Holland on the Hudson: An Economic and Social History of Dutch New York*. Ithaca, NY: Cornell UP, 1986.
- SIJS, Nicoline van der. *Cookies, Coleslaw, and Stoops: The Influence of Dutch on the North American Languages*. Amsterdam: Amsterdam UP, 2009
- SHELTEMA, Gajus, en Heleen WESTERHUIJS, *Nederlands New York: Een Reisgids Naar Het Erfgoed Van Nieuw Nederland: New York City, Hudson Valley, New Jersey, En Delaware*. Haarlem: Mension, 2012.
- SHORTO, Russell. *Nieuw-Amsterdam: Eiland in Het Hart Van De Wereld*. Amsterdam: Forum, 2004.

STOTT, Annette. *Holland Mania: The Unknown Dutch Period in American Art & Culture*. Woodstock, NY: Overlook, 1998.

THEUNISSEN, Pascal. *Van Jan-Kees Tot Yankees in New York. Op Zoek Naar Nederlandse Roots in De Big Apple*. Schoorl: Conserve, 2009.

Internetbronnen

ekamper.net [online]. [cit.]

<<http://www.ekamper.net/gr-misc.htm>>.

historien.nl [online]. [cit.]

<<http://www.historien.nl/nieuw-amsterdam/>>.

newnetherlandinstitute.org [online]. [cit.]

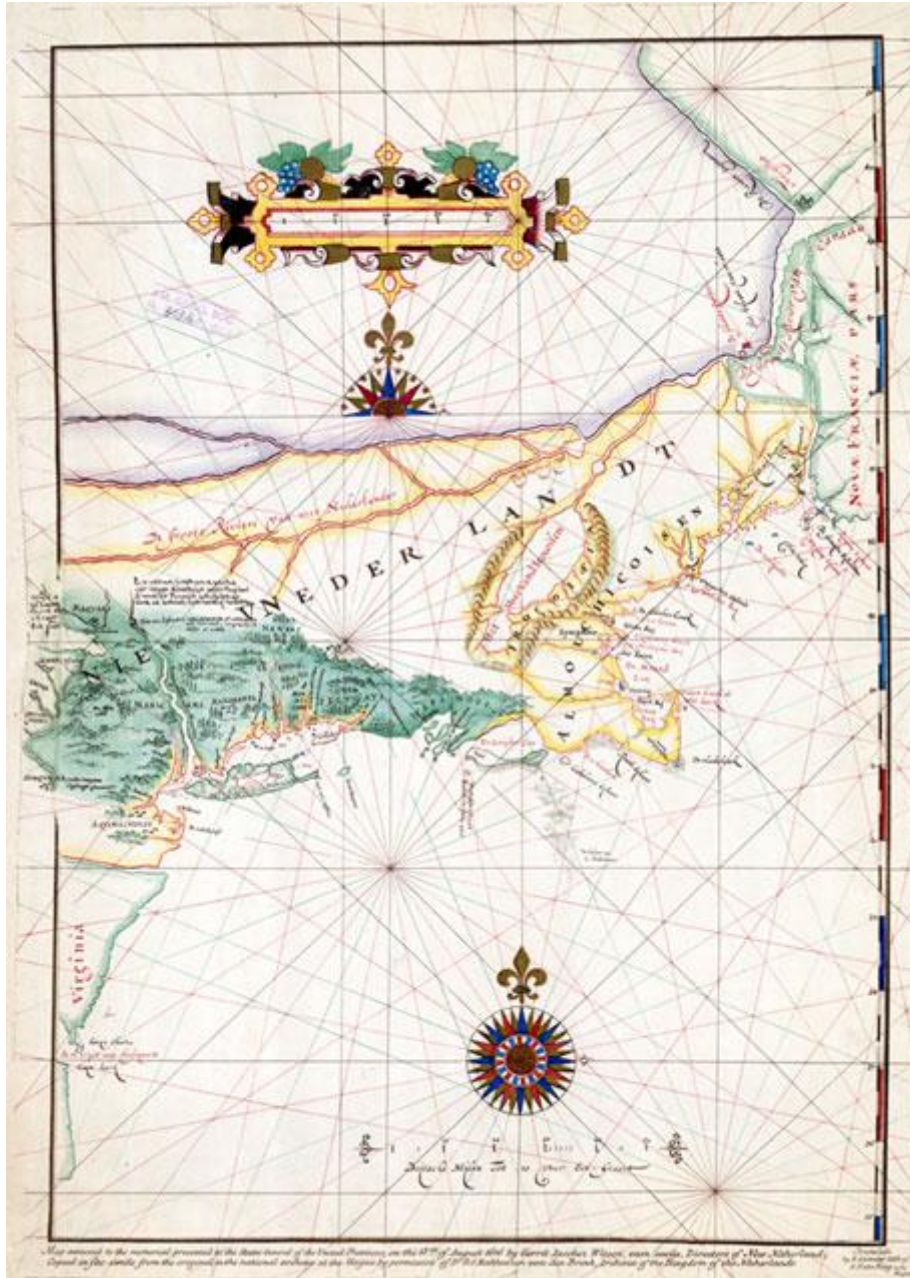
<<http://www.newnetherlandinstitute.org/history-and-heritage/historical-timelines/historical-calendar/>>.

thirteen.org [online]. [cit.]

<<http://www.thirteen.org/dutchny/>>.

Bijlagen

Nr. 1: De kaart van Adriaen Block van 1614¹

¹ URL <http://www.stonybrook.edu/libmap/coordinates/seriesa/no5/block.jpg> (download: 25 januari 2016)

Nr. 3: Een kant van de *Netherland Monument* in *Battery Park*³

³ URL: https://4.bp.blogspot.com/-leFuxTR_wJk/TkKef00gpLI/AAAAAAAAAENs/YKq_7ONYg9Q/s1600/0709170043.jpg

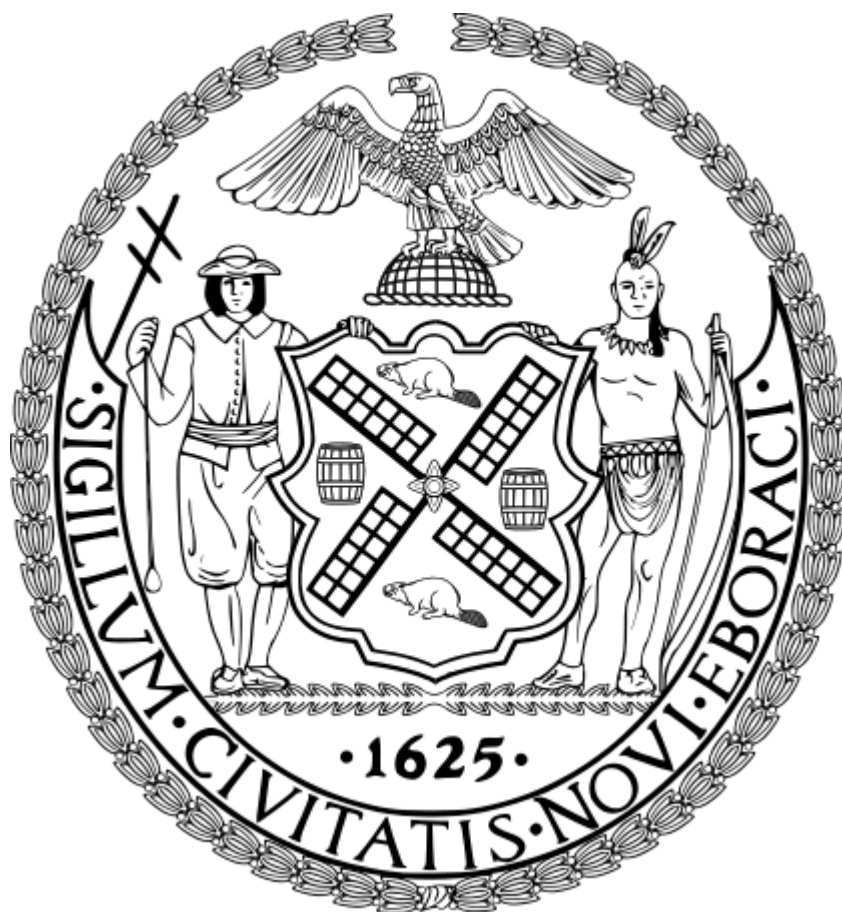
(download: 28 mei 2016)

Nr. 4: De Jansson-Visscher kaart⁴

⁴URL: http://www.newnetherlandinstitute.org/files/4213/5613/2470/Visscher_Map_6.jpg (download op 21.9.2016)

Nr. 5: Het zegel van de stad New York⁵

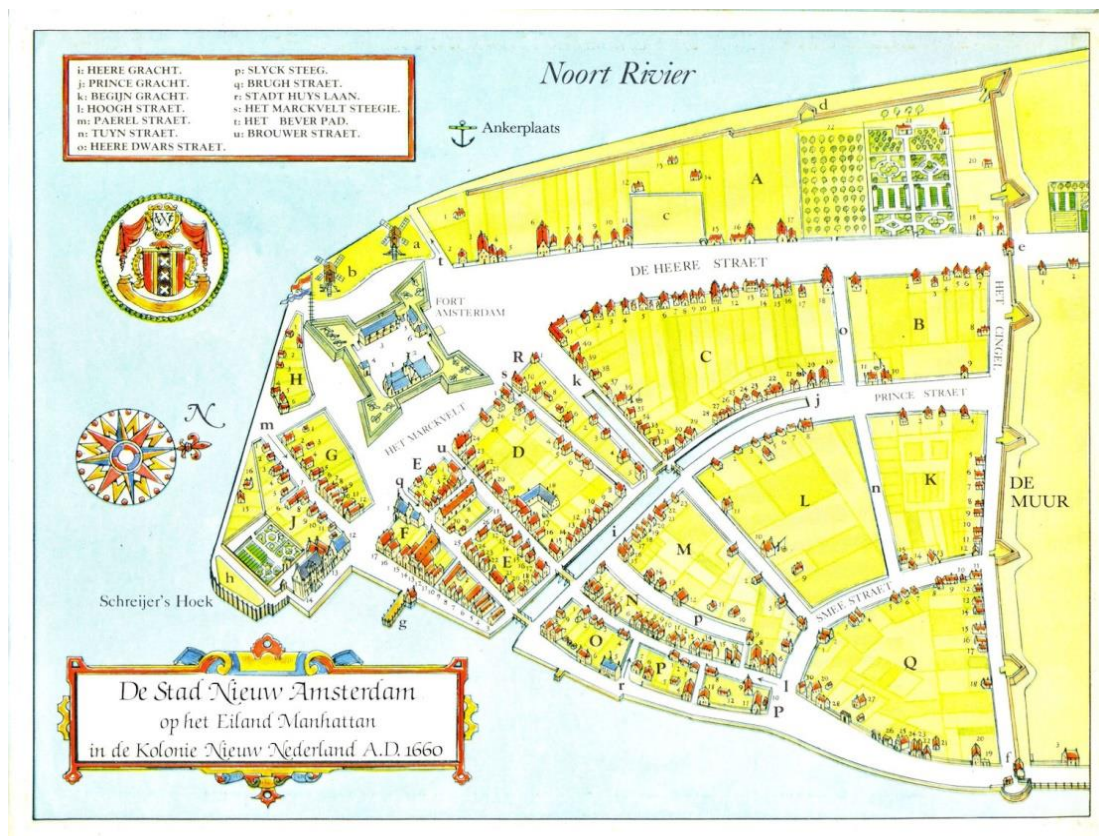
⁵URL: [https://nl.wikipedia.org/wiki/New_York_\(stad\)#/media/File:Seal_of_New_York_City_BW.svg](https://nl.wikipedia.org/wiki/New_York_(stad)#/media/File:Seal_of_New_York_City_BW.svg)
(download op 30.9.2016)

Nr. 6: De vlag van de stad New York⁶

⁶ URL: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Flag_of_New_York_City.svg (download op 30.9.2016)

Nr. 7: De kaart van Nieuw-Amsterdam⁷

⁷ URL: http://jimandnancyonpilgrimage.blogspot.cz/2011_02_01_archive.html (download op 29.11.2016)

Anotace

Jméno autora: Samuel Liška

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,
katedra nederlandistiky

Název diplomové práce: Het Nederlandse erfgoed in het hedendaagse New York

Anglický název diplomové práce: The Dutch legacy in present New York

Český název diplomové práce: Nizozemský odkaz v dnešním New Yorku

Vedoucí diplomové práce: prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Počet znaků (bez mezer): 113 572

Počet stran: 68 stran

Počet příloh: 7 příloh

Počet použitých titulů: a) literární zdroje – 16
b) internetové zdroje – 4

Klíčová slova: New York, Nový Amsterdam, Nové Nizozemí, Západoindická společnost, kolonie, dědictví

Krátká charakteristika:

Cílem této diplomové práce je analyzovat postupy používané nizozemskými kolonizátory při osídlování území dnešního New Yorku a samotné důvody kolonizace. Při opisu historie kolonie se snažím vybrat ty nejdůležitější události, které kolonii vyformovali do té podoby v které je dnes. Dále je cílem hledat vše, co tam Nizozemci po sobě po odchodu zanechali, a zjistit, jestli něco z toho vytrvalo až do dnešní doby.